

GÖTEBORGS UNIVERSITET
Utbildnings- och forskningsnämnden för lärarutbildning

Tidningar i undervisningen - ett användbart läromedel?

Fredrik Andersson & Thomas Karlsson

LAU350

Handledare: Annika Bergström

Rapportnummer: Ht06 2432-03

GÖTEBORGS UNIVERSITET
Sociologiska institutionen

Abstract

Examinationsnivå: Examensarbete 10 poäng, nya lärarprogrammet

Titel: Tidningar i undervisningen - ett användbart läromedel?

Författare: Fredrik Andersson & Thomas Karlsson

Termin och år: Höstterminen 2006

Institution: Institutionen för pedagogik och didaktik

Handledare: Annika Bergström

Rapportnummer: Ht06 2432-03

Nyckelord: Dagstidningar, Skola, Sociokulturell teori, Läsutveckling, Pedagogik

Sammanfattning:

Vårt syfte är att undersöka vilka pedagogiska fördelar det kan finnas med att, som lärare, använda sig av dagstidningar i sin undervisning. Vi vill även undersöka om det finns någon förankring i läroplanerna för att arbeta med tidningar. Vi har genomfört detta i form av en kvalitativ undersökning där verksamma lärare som arbetar aktivt med tidningar i sina klassrum har deltagit. Denna undersökning har genomförts skriftligt och lärarna har svarat via e-brev. Vi har kommit fram till att det finns goda pedagogiska grunder och stark förankring i läroplanerna för att bedriva undervisning på detta sätt. Vi anser att många av de mål som uttrycks i läroplanerna Lpo 94 och Lpf 94 kan uppnås genom att låta eleverna arbeta med tidningar. Genom detta arbetssätt finns också en möjlighet att placera elevernas lärande i ett sammanhang och att utgå ifrån deras värld för att på så sätt fånga deras intresse och därmed underlätta bland annat samhällsförståelse och läsinlärning. Vi anser att denna undersökning har en betydelse för läraryrket i och med att vi visar att det finns pedagogiska motiv för att arbeta med tidningar i skolan.

Innehåll

Inledning	3
Bakgrund	4
Tidningen i Skolan (TiS)	4
”Vad gör tidningen i skolan?” – en B-uppsats.....	4
Tidningsläsandet hos unga.....	5
Syfte	6
Teori	7
Det sociokulturella perspektivet och dess begrepp	7
Vad säger styrdokumentet?	9
Läsundervisning på kognitiv grund.....	11
Tidigare forskning.....	13
Metod och material	15
Förhållningssätt.....	15
Val av metod.....	15
E-postenkät	16
Urval av intervjupersoner	17
Genomförande av intervjuer	17
Reliabilitet och validitet	18
Etiska principer	18
Resultat	20
Presentation av de tillfrågade.....	20
Allan	20
Berit	20
Christine.....	21
Doris	21
Eva.....	21
Frans	22
Några frågor ur ett teoretiskt lärarperspektiv.....	22
Varför jobbar du med medier/TiS-material i undervisningen?.....	22
Finns det stöd i kurs-/läroplaner för användandet av medier/TiS-material i undervisningen? I så fall, kan du ge något/några exempel?	23
Kan tidningen ha en betydelse för elevernas läsutveckling? I så fall hur?.....	24
Har tidningen en betydelse för elevernas demokratiförståelse? I så fall hur?	25
Har tidningen en betydelse för elevernas förståelse av samhället? I så fall hur?	26
Har du upplevt detta i något fall?.....	26
Några frågor om eleverna.....	26
Diskussion	28
Varför använda tidningar?	28
Hur jobbar man med tidningar?	29
Kopplingar till styrdokumentet	32
Läsutveckling	33
Demokratiförståelse.....	34
Samhällsförståelse	34
Hur jobbar eleverna?	34
Bedömning och värdering av elevernas arbete	35

Slutsats.....	35
Bilaga A: Måldokument för Tidningen i Skolan.....	36
Bilaga B: Intervjuguide.....	37
Referenser.....	39

Figurförteckning

Figur 1: Medieanvändning en genomsnittlig dag.....	5
---	----------

Inledning

Hur lär man sig något? Eller kanske bättre uttryckt, när – under vilka omständigheter – lär man sig något? Frågan har följt oss som en gäckande skugga under hela vår lärarutbildning. Den kanske inte alltid funnits i utbildningens absoluta fokus men alltid dansandes någonstans i den omedelbara närheten. Svår att fånga och att tillskriva ett kort och koncist svar men samtidig fundamental för vårt yrke. Vi hoppas att den kommer att fortsätta att följa oss under hela vårt arbetsliv. Spontant och intuitivt skulle vi vilja besvara den med att man lär sig när undervisningen är stimulerande. När lärandemiljön är rolig, intressant, tankeskapande och låter en själv komma till tals med erfarenheter och idéer. Men hur når man då dit? Teorierna och metoderna är många. I bästa fall välgrundade och genomförbara – i sämsta fall åtminstone välvilliga. Organisationen Tidningsutgivarna hävdar att användandet av tidningar i undervisningen stimulerar elevernas lärande. Inte så konstigt med tanke på att det för deras del ligger generationer av framtida läsare och prenumeranter i potten. Med tanke på dagstidningens ständiga aktualitet och breda spektrum kanske det dock ändå finns en poäng där. I en studie hävdar företrädare för organisationen Tidningen i Skolan (TiS) en rad pedagogiska fördelar med att använda dagstidningen som läromedel. Vi blev nyfikna och beslöt oss för att fråga lärare som faktiskt arbetar med tidningar i undervisningen hur de uppfattar saken.

Arbetet med detta examensarbete har genomförts, i stort sett uteslutande, i par. Författarna har letat litteratur och annat material, formulerat frågor samt skrivit tillsammans. Visst har några avsnitt författats enskilt men hela texten har ältats och bearbetats tillsammans. Vi vill också passa på att rikta ett stort tack till vår handledare Annika Bergström som bistått med tankar, tips och respons.

Bakgrund

Vi vill i det här kapitlet ge en kortfattad förklaring till företeelser som kan ge en större förståelse för det material som vi presenterar i det här examensarbetet. Vi presenterar organisationen Tidningen i Skolan (TiS), tar upp en B-uppsats om TiS-konsulenternas syn på tidningsanvändandet i skolan och ger aktuell statistik om tidningsläsandet bland unga. I diskussionsavsnittet kommer vi sedan att knyta an till dessa delar samt den teori som presenteras i nästa kapitel.

Tidningen i Skolan (TiS)

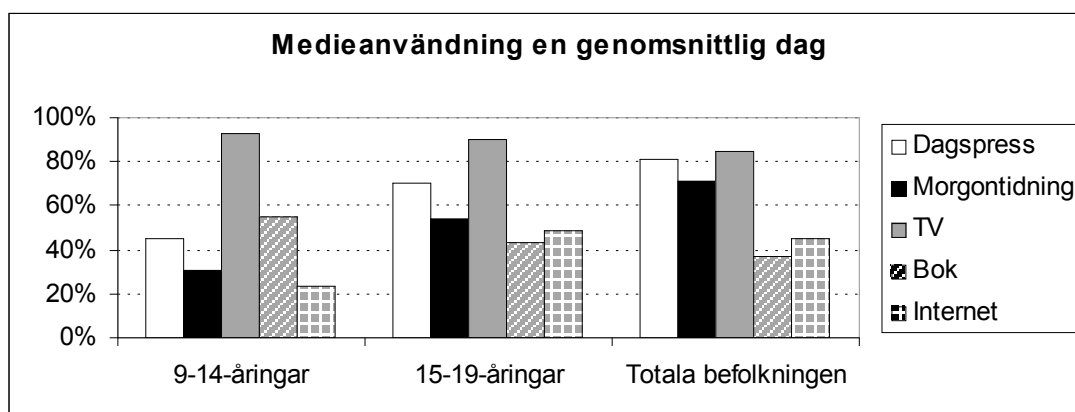
Organisationen Tidningen i Skolan startades 1963 av Svenska Tidningsutgivareföreningen och 1973 tillsattes den förste konsulenten. Det är de personer med anknytning till antingen en eller flera dagstidningar eller en tidningskoncern, som regionalt bedriver TiS verksamhet. TiS-konsulenterna sköter kontakten med skolorna, utarbetar arbetsmaterial, gör studiebesök på skolor eller tar hand om studiebesök på tidningen och organiserar träffar och kurser för lärare. TiS har centralt utarbetat ett måldokument (bilaga A) som beskriver vilka mål de har med verksamheten, vilka målgrupperna är och de verksamhetsområden som de ska arbeta med. I dokumentet framgår att det övergripande målet för TiS är att ”skapa goda tidningsvanor hos unga”. Som skäl för detta mål anges att ”dagens ungdom är en väsentlig marknad för tidningarna” och att ”aktiva och kritiska tidningsläsare får ökad möjlighet att delta i samhällsdebatten och -utvecklingen, vilket är av avgörande betydelse för vår demokrati”.

”Vad gör tidningen i skolan?” – en B-uppsats

I B-uppsatsen *Vad gör tidningen i skolan?* (framlagd höstterminen -05 under kursen LAU 250 vid Göteborgs Universitet) undersöker de tre lärarstudenterna Andersson, Gemfelt och Pålsson vilka pedagogiska motiv det, enligt TiS-konsulenterna, kan finnas för lärare att arbeta med tidningar i sin skolundervisning. B-uppsatsen sammanfattar att det kan finnas fördelar inom fyra områden: läsinläring – eftersom alla kan hitta något de är intresserade av i en tidning och därmed stimuleras att läsa, demokratiförståelse – då en lokaltidning speglar den omgivning eleverna känner sig hemma i, samhällsförståelse – tidningen är alltid aktuell och speglar ett brett spektrum av omvärlden, samt hantering och granskning av det omgivande medieflödet. Liknande tankar om dagstidningsanvändning i skolan har Svenska Pressföreningen i Finland som hävdar följande fördelar: Tidningen är aktuell och den utgår från verkligheten. Eleverna utvecklar sin omvärldsuppfattning genom att arbeta med händelser i det samhälle och den verklighet de lever i. Tidningstexterna inbjuder till reflektion och eget ställningstagande. Dagstidningen erbjuder riktiga texter – texter med ett budskap, vilka inte är tillrättalagda utan autentiska. (Hämtat från <http://www.pressforeningen.com/klassen/undervisning.htm> den 5.1.2007)

Tidningsläsandet hos unga

Det finns ett flertal undersökningar som behandlar hur Sveriges befolkning använder tidningar. En återkommande är *Mediebarometern* som sammanställs av Nordicom-Sverige. I *Mediebarometern 2004* (Nordicom-Sverige, 2005) kan man till exempel läsa att andelen som läser någon dagstidning en genomsnittlig dag är 45 procent bland 9-14-åringar och 70 procent för 15-19-åringar. För den totala befolkningen är motsvarande siffra 81 procent (Nordicom-Sverige, 2005, s.65). Specifikt för morgontidningar är motsvarande siffror 31 procent för 9-14-åringar, 54 procent för 15-19-åringar och 71 procent för den totala befolkningen (Nordicom-Sverige, 2005, s.69). I figur 1 nedan finns en jämförelse med några andra medier.

Figur 1 Medieanvändning en genomsnittlig dag (Nordicom-Sverige, 2005)

I en del större städer och befolkningstäta regioner, finns ett annat fenomen som ökar tidningsläsandet hos unga. Gratistidningen Metro är här den tidning som har högst andel unga läsare. I SOM-undersökningen (Samhälle-Opinion-Massmedia Institutet) 1998 framkommer att 45 procent av Metros läsare är mellan 15 och 29 år (Wadbring, 1999, s. 154). För Göteborgsregionen finns siffror som behandlar regelbunden läsning av olika tidningar. Dessa siffror visar att 1997, det vill säga innan Metro startades i Göteborg 1998, så var det 59 procent av unga mellan 15 och 29 år som läste någon morgontidning. 2001 hade denna siffra ökat till 70 procent om Metro inkluderas. Om Metro exkluderas så blir motsvarande siffra bara 55 procent. Differensen är alltså 15 procent. Denna differens blir sedan mindre ju längre upp i ålder man går (Wadbring, 2003, s. 187).

Syfte

Vi vill i den här examensuppsatsen undersöka vilka pedagogiska fördelar det för lärare kan finnas med att arbeta med dagstidningar i undervisningen. I en B-uppsats skriven hösten 2005 hävdar företrädare för organisationen TiS att det kan finnas fördelar vad gäller såväl läsinlärning som förståelse av demokrati och samhälle vid användandet av dagstidningar istället för traditionella läroböcker i undervisningen. Därmed skulle vårt syfte kunna konkretiseras i följande frågor:

- Överensstämmer detta med lärarnas egna erfarenheter?
- Vad är i så fall fördelarna med att använda dagstidningar i undervisningen? Hur visar sig detta hos eleverna?
- Vilka arbetssätt använder lärare som använder tidningar i undervisningen?
- Finns det stöd i kurs- och läroplaner för användandet av dagstidningar som läromedel?

Teori

I följande kapitel kommer vi att presentera den teori, de styrdokument och den tidigare forskning vi senare kommer att använda oss av i diskussionen av våra resultat.

Det sociokulturella perspektivet och dess begrepp

För att ha ett verktyg för att kunna undersöka vilka pedagogiska fördelar det kan finnas för att använda dagstidningar i skolundervisningen anser vi att det är nödvändigt att inta ett teoretiskt perspektiv. Vi har begränsat oss till en av lärandeteorierna då examensarbetet annars lätt blivit för omfattande och överskådligt. Som utgångspunkt har vi valt det sociokulturella perspektivet och dess begrepp som de presenteras i *Dialog, samspel och lärande* (Dysthe med flera, 1996). Vi har under vår utbildning och vår, hittills korta, praktiska erfarenhet som lärare upplevt att det är de idéer och det synsätt som till största delen överensstämmer med vår egen syn på lärande. I det sociokulturella perspektivet på lärande betonas att kunskap konstrueras genom samarbete i en kontext och inte i första hand genom individuella processer (vilket är fallet inom exempelvis behaviorismen). Därför betraktas interaktion och samarbete som helt avgörande för lärande, inte bara som positiva inslag i lärandemiljön. Några av de aspekter på lärande som är centrala och som vi i detta arbete vill använda oss av är:

Situerat lärande/Situerad kommunikation (Dysthe 1996, s. 42 f.) innebär att allt lärande och all kommunikation är kontextbunden, det vill säga beroende av plats, tidpunkt, och socialt system. Hur en person lär och situationen där den lär är fundamental för inläringen. För en lärare gäller det då att anpassa innehåll, nivå och arbetssätt så att det bäst främjar lärande i den aktuella klassen/situationen.

Lärandet är *distribuerat* bland flera personer (Dysthe 1996, s. 44-45). Det innebär att kunskapen i en grupp/klass är distribuerad/spridd bland gruppmedlemmarna. Alla är duktiga på eller känner till något och bör därför få komma till tals med sina infallsvinklar och idéer för att nå fram till en bredare helhetsbild. För en lärare gäller det då att dels leda arbetet och sätta upp ramar, dels att samtidigt låta eleverna vara delaktiga såväl i ordval som i metodval.

Språket är grundläggande i läroprocessen (Dysthe 1996, s. 47-50). Utifrån ett sociokulturellt perspektiv är kommunikativa processer förutsättningar för mänskligt lärande och utveckling. Språk och kommunikation är inte bara ett medel för lärande utan själva grundvillkoret för att lärande och tänkande ska kunna ske.

Lärandet är *socialt* (Dysthe 1996, s. 43-44). Interaktionen med andra i klassrummet är avgörande för vad som lärs och hur det lärs, och att förstå och delta i skolans diskurs är en del av lärandet. Eleverna ska ges kompetens att använda begrepp, tänkesätt och vedertagen praxis så att de fungerar i skolans sammanhang.

Processen för delandet av kunskap kallas *mediering* (Dysthe 1996, s. 45-46). Det är den förmedling i lärandeprocessen som sker med stöd eller hjälp av andra människor eller genom redskap. Redskapen eller dialogen innehåller tidigare erfarenheter och insikter och vid denna process utnyttjas dessa erfarenheter. ”Kombinationen av personer och redskap skapar helt nya och utökade kognitiva och praktiska potentialer.”

Utvecklingspsykologen Lev Vygotskij är en av den sociokulturella teorins portalfigurer. Han menade att lärande sker först genom social samverkan som sedan leder till individuell utveckling. Denna process kallar Vygotskij *internalisering* (Dysthe 1996, s. 78-80).

Liknande tankar om utvecklandet av kunskap kommer från Mikhail Bakhtin. Denne använde sig mycket av spänningen mellan motsatsparet *dialog - monolog* (Dysthe 1996, s. 99-107), och hans syn på meningsskapande uttrycks i följande citat (Dysthe s.101):

Mening är med andra ord inte något som finns i individens medvetande eller skapas av individen. Mening skapas och återskapas av parter som samverkar i bestämda kontexter och får liv av olika interagerande röster. De som samtalar eller kommunicerar med hjälp av skrift och andra medier samarbetar alltså i skapandet och återskapandet av mening. I utbildningssammanhang är detta insikter som ställer upp en viktig premis för att förstå varför kreativa möten med texter och aktivt deltagande i dialog med lärare och andra elever utgör en nödvändig förutsättning för förståelse och lärande.

Vygotskij myntar också begreppet *Den närmaste utvecklingszonen* (kallas ibland Zonen för möjlig utveckling) (Dysthe 1996, s. 51, 80-82), som beskrivs som ”den potential för utveckling som ligger mellan vad den lärande kan klara på egen hand och vad han eller hon kan åstadkomma med stöd från en vuxen eller en kamrat som kommit längre.” I denna zon ligger alltså funktioner, insikter och kunskap som befinner sig i utveckling. Rent praktiskt betyder det att läraren ska låta undervisningens utgångspunkter vara elevernas potential, det de kan uppnå, *inte* deras tillkortakommanden, det vill säga det de gör fel eller missförstår.

Det sista begreppet vi kommer att använda oss av i vår diskussion är *Det intersubjektiva rummet* (Dysthe 1996, s.143-161) som är ett begrepp som Karsten Hundeide inför i sin artikel i *Dialog samspel och lärande* och som betecknar alla de uttalade och outtalade regler, normer, värderingar och koder som bestämmer hur man talar och uppför sig i en specifik miljö, exempelvis klassrummet.

Med hjälp av dessa begrepp skulle man alltså mycket grovt förenklat kunna säga att en sociokulturell idealbild av lärande är att man som lärare med hjälp av språket för en dialog för att gemensamt kunna skapa ett intersubjektivt (klass)rum där alla känner sig trygga att dela med sig av sin distribuerade kunskap och där läraren lättare ser såväl individuella som gemensamma zoner för möjlig utveckling, det vill säga att lärandet blir situerat i en social miljö som genom mediering främjar internalisering.

För vår studie finner vi det därmed intressant att diskutera huruvida arbete med tidningar i undervisningen kan främja interaktion och ett mer dialogiskt användande

av språket i klassrummet. Blir kontexten tydligare om man utgår ifrån tidningar som så att säga är mer autentiska än traditionella läroböcker?

Vad säger styrdokumentet?

Vårt syfte med denna uppsats är att undersöka vilka pedagogiska fördelar det kan finnas för lärare att använda sig av dagstidningar i sin undervisning och om det finns stöd för detta i kurs- och läroplanerna. När det gäller de olika styrdokumentet som vi tittat närmare på står det följande att läsa i Lpf 94 under rubriken ”Skolans uppdrag”: eleven skall förberedas för att ”arbeta och verka i samhället” (s. 2). I Lpo 94 kan vi läsa följande under samma rubrik: ”Skolans uppgift är att låta varje enskild elev finna sin unika egenart och därigenom kunna delta i samhällslivet genom att ge sitt bästa i ansvarig frihet” (s. 3). För att arbeta och verka i ett samhälle är det en förutsättning att man besitter kunskap om det och hur det fungerar. Detta återkommer längre fram i Lpo 94, på sidan 5: ”Undervisningen skall bedrivas i demokratiska arbetsformer och förbereda eleverna för att aktivt deltaga i samhällslivet”. Om man fortsätter läsa i Lpf 94 står följande att läsa under samma stycke: man betonar vikten av att elever får god träning i: ”Att tänka kritiskt, att granska fakta och förhållanden och att inse konsekvenserna av olika alternativ. På så sätt närmar sig eleverna ett alltmer vetenskapligt sätt att tänka och arbeta”. Detta återfinns även i Lpo 94: ”Det är också nödvändigt att eleverna utvecklar sin förmåga att kritiskt granska fakta och förhållanden och att inse konsekvenserna av olika alternativ” (s. 5). Är detta något som går att uppnå genom att använda sig av tidningar i sin undervisning? Med det stora medieutbud som elever idag blir utsatta för, är det då rimligt att de skall inse konsekvenserna av olika alternativ? Genom att låta elever få en inblick i hur en tidning är uppbyggd och hur produktionen fungerar, kan detta då leda till ett alltmer kritiskt sätt att tänka? Vilka beslut tas till exempel när en tidning produceras och hur kan dessa beslut påverka slutresultatet? Att låta elever fundera över vad en tidnings egentliga uppgift är skulle till exempel kunna leda till ett mer vetenskapligt och kritiskt sätt att tänka.

Vi kan även läsa följande i Lpf 94:

Elevernas kunskapsutveckling är beroende av om de får möjlighet att se samband. Skolan ska ge eleverna möjlighet att få överblick och sammanhang, vilket fodrar särskild uppmärksamhet i en kursutformad skola. Eleverna skall få möjlighet att reflektera över sina erfarenheter och tillämpa sina kunskaper (s.3).

I Lpo 94 definieras detta på följande sätt: ”En viktig uppgift för skolan är att ge överblick och sammanhang” (s. 6). Att ge eleverna möjlighet att få överblick och sammanhang är en av skolans viktiga uppgifter och även angående detta går att dra paralleller till hur samhället fungerar. De kunskaper som skall ”tillämpas” är bland annat kunskaper om det samhälle eleven lever i. Allt detta handlar i stora drag om att se de sammanhang som nämns i kursplanen och det är det som pedagogerna måste sträva efter. Eleven måste inse att den skolgång han/hon befinner sig i kommer att leda till något annat längre fram i dennes liv. Även detta handlar om att se sammanhang utifrån sitt personliga perspektiv. Skolan är trots allt inte isolerad ifrån övriga moment som kommer att inträffa i elevens liv eller från resten av samhället och detta är ett sammanhang som man måste försöka få eleven att inse: eleven lever

inte frikopplad från resten av samhället. Allt har ett sammanhang när man är delaktig i ett samhälle och detta måste eleven få en överblick över.

Under rubriken ”kunskaper och lärande” problematiseras kunskapsbegreppet på följande sätt i Lpf 94: ”Kunskap är inget entydigt begrepp. Kunskap kommer till uttryck i olika former – såsom fakta, förståelse, färdighet och förtrogenhet – som förutsätter och samspelar med varandra. Undervisningen får inte ensidigt betona den ena eller den andra kunskapsformen” (s.3) Denna formulering återfinns även i Lpo 94, på sidan 6. Återigen så handlar det om att låta eleverna se sammanhanget och i detta specifika fall så handlar det om olika kunskapsformer. Finns det någon möjlighet att genomföra detta med hjälp av tidningar som undervisningsmaterial? Kan man på det sättet uppnå den variation som läroplanen vill att man som pedagog skall sträva efter eller är det så att det är vissa kunskapsformer som betonas mer än de andra? Är det någon kunskapsform som får mer utrymme än andra?

I kursplanen i Svenska för grundskolan kan vi läsa följande:

Språket och litteraturen har stor betydelse för den personliga identiteten. Svenskämnet har som syfte att främja elevernas förmåga att tala och skriva väl samt att med förståelse respektera andras sätt att uttrycka sig i tal och skrift.

Språket har en nyckelställning i skolarbetet. Genom språket sker kommunikation och samarbete med andra. Kunskap bildas genom språket och genom språket görs den synlig och hanterbar. Svenskämnet syftar till att tillsammans med andra ämnen i skolan utveckla elevernas kommunikationsförmåga, tänkande och kreativitet. (Skolverket)

Här framgår det alltså klart och tydligt att eleverna inte enbart skall lära sig läsa och skriva, utan de skall även vara kapabla till att ta ställning och värdera det som sker i deras omvärld. Som lärare i ämnet svenska har man alltså ett ansvar tillsammans med de andra lärarna att ge eleverna övning i detta. Så här står det i Lpo 94: ”Det etiska perspektivet är av betydelse för många av de frågor som tas upp i skolan. Perspektivet skall präglade skolans verksamhet för att ge grund för och främja elevernas förmåga att göra personliga ställningstaganden” (s. 6). Det görs här klart att eleverna skall få ta del av vad som sker i omvärlden och tillfälle skall ges till att låta eleverna analysera och värdera detta.

När vi läser dessa utdrag ur styrdokumentet uppkommer en del funderingar: Vad är det som utgör ett samhälle? Vad är ett samhälles grundpelare? Detta är saker som är självklara för de allra flesta av oss. Detta är kunskaper som har tillförts oss sedan tidig ålder. Hur ställer man sig då som pedagog när man har elever vars läslust och kunskaper om samhället är begränsade? Det kan röra sig om nyanlända elever med annan nationalitet eller svenska sådana. Frågan är dock hur lyckas man som pedagog på bästa möjliga sätt att förbereda dessa olika elever för att arbeta och verka i samhället, som vi nämnde ovan? Det borde handla om att ge en så sanningsenlig bild av samhället som möjligt. Genom att göra det borde man komma en bit på vägen. Om man sedan ställer sig frågan hur man skall göra det så ligger morgontidningar oss ganska nära till hands. De rapporterar trots allt dagligen om vad pågår i vårt samhälle och genom att låta eleverna komma i kontakt med dem borde deras bild av hur samhället fungerar förbättras.

Läsundervisning på kognitiv grund

Att ta sig an alltför avancerade texter brukar oftast inte vara så givande. Det vet alla som suttit med en bruksanvisning på engelska. Om man inte förstår det man läser och får ett sammanhang i texten hjälper det föga. Ett liknande problem står eleverna inför när det gäller deras läsinlärning. Hans Åkerblom beskriver hur det går till när man lär sig läsa, steg för steg, i boken *Läsinlärning – från teori till praktik* (1988). Något som Åkerblom påpekar gång på gång är vikten av att förstå det man läser. Det är detta som främst betonas när man bedriver läsundervisning som är grundad på kognitiva teorier: ”Att läsa är att förstå [författarens kursivering]. Därför är det viktigt att man redan i inledningsskedet av läsinlärningen använder texter som anknyter till barnens eget språk och egna erfarenheter” (s.14). Han beskriver den fara som finns med att låta barn läsa för avancerade texter. Om ett barn kommer i kontakt med texter som de inte kan tillgodogöra sig är risken att de blir negativt inställda till läsning och att de tappar intresset för det. Om detta sker i det inledande stadiet av ett barns läsinlärning kan det vara avgörande för dess framtida utveckling. Åkerblom beskriver läsning som en aktiv process för eleverna. Han beskriver hur en text bearbetas hos eleverna. Detta görs genom att eleven i fråga försöker att återskapa tankeinnehållet för att på så sätt försöka att göra det begripligt för sig själv. Han skriver följande: ”Läsförståelse uppnår man när den information som texten innehåller efter bearbetningen stämmer överens med elevens kunskaper, erfarenheter och språk” (s.15). Även här betonar Åkerblom hur viktigt det är att texten stämmer överens med elevens kunskapsnivå. Det är denna bearbetning som är något av det viktigaste när det gäller den kognitiva synen på inlärning. Här tillåts eleverna att vara aktiva, kreativa och mycket mer självgående än vad de är inom den ”traditionella” undervisningen. Detta innebär givetvis också att läraren får en annan roll. Först och främst är det som sagt eleverna själva som lär sig att läsa genom en aktiv bearbetning av texten. Åkerblom beskriver lärarens roll i denna utveckling på följande sätt: ”Lärarens uppgift är här att stödja och underlätta elevernas läsinlärning, inte styra den” (s.15). För att man skall kunna bedriva denna typ av läsinlärning krävs det att man utgår från texter som är meningsfullt sammanhängande. Det är som sagt inte de lästekniska färdigheterna som eleven besitter som sätts i fokus här utan det viktiga är att eleven förstår textinnehållet. Genom att förståelse för texten finns skapas på så sätt motivation och intresse för läsningen. Genom att förstå vad det är man läser blir en naturlig följd att självförtroendet ökar och det skapar en lust att vilja läsa mer. Nyckeln till att få eleven att vilja fortsätta läsa är att han/hon förstår vad det är som står i texten och att det kan placeras in i ett sammanhang.

Åkerblom tar även upp identifikation av ordbilder i elevernas läsutveckling. Han menar att det första stadiet i elevernas utveckling kännetecknas av att eleverna uppfattar och identifierar ord på ungefär samma sätt som de uppfattar och känner igen bilder av olika slag i sin omgivning. Eleverna lär sig att känna igen och förstå vad orden betyder med hjälp av ett känt sammanhang eller med en känd omgivning. Det handlar om att eleverna har någon form av relation eller förhållande till ordet i fråga. Detta fungerar med andra ord när det är saker som har någon betydelse i elevernas värld. Åkerblom skriver följande: ”Det kan exempelvis gälla namnet på en affär där föräldrarna handlar, namn på förpackningar med ett visst innehåll och namn på olika bilmärken. Barnen kan ännu inte läsa okända ord som inte kan identifieras med hjälp av en känd omgivning eller med hjälp av ett känt sammanhang” (s.67). Åkerblom menar med andra ord att om de texter som eleverna kommer i kontakt med kan

placeras i ett sammanhang så har det stor betydelse för deras läsutveckling. Om texten ifråga till exempel har en koppling till deras egen situation eller intresse underlättas inläringen. Detta är något som även Roger Säljö, professor i pedagogisk psykologi vid Göteborgs Universitet, tar upp i sin bok *Lärande i praktiken* (2000). Han betonar vikten av ”kontexten”. Säljö menar att vi förstår ett fenomen, eller en händelse enbart i det sammanhang vi befinner oss och om vi inte förstår eller ser samma saker ställs vi utanför. Om vi inte behärskar samma sak som våra medmänniskor är risken att vi hamnar utanför och om vi inte behärskar konsten att läsa är risken väldigt stor. Åkerblom (1988) diskuterar även lärarens roll i elevernas läsutveckling. En av orsakerna till att många elever stöter på svårigheter med sin läsinläring är oftast att de inte förstår vad det är de läser. Åkerblom menar att detta kan bero på att de saknar kunskap om de ord som förekommer i texten. Här har läraren en avgörande roll. Läraren måste kontrollera att lässvårigheterna inte beror på bristande kunskaper hos eleven. Det är viktigt att läraren fungerar som ett stöd för eleverna och det måste försöka vara det genom att skapa en förförståelse för eleverna under denna del av läsinläringen. Det är viktigt att läraren alltid går igenom de texter man skall använda sig av innan de presenteras för eleverna. Åkerblom ger tips på hur man kan bidra till att elevernas begreppsuppfattning och ordkunskap kan utökas: ”... genom att utifrån ett nyckelord som skrivs på tavlan be dem ange så många ord som möjligt som kan associeras till nyckelordet. På så sätt utvecklas elevernas scheman för ord och begrepp som kan aktiveras nästa gång de stöter på dem i en text” (s.77).

Elevernas läsutveckling bör följa en naturlig gång för att eleven inte skall ge upp. Om en elevs intresse för läsning svalnar, kan ett avbrott uppstå i läsutvecklingen. Det är även viktigt att elevernas ord- och begreppskunskap får möjlighet att utvecklas i takt med läsutvecklingen. Annars finns det en risk att eleven tappar intresset för att läsa. Monika Reichenberg tar i sin bok *Gymnasieelever samtalar kring facktexter* (2005) upp elevens läsutveckling. Om inte elevernas scheman för ord och begrepp utvecklas finns det en stor risk att de börjar läsa ”passivt”. Att läsa ”passivt” innebär att man läser en text utan att förstå vad det handlar om och man tar inte till sig helheten. Reichenberg refererar till PISA-undersökningen som genomfördes på internationell nivå 2001. Här studerades länders satsning på utbildning inom det obligatoriska skolväsendet. Reichenberg menar att många elever läser ”passivt”, inte på grund av att de är ”lata” utan på grund av att de har i sin tidigare skolgång stött på överkrav i form av för svåra texter och har därför aldrig lyckats att finna vägar in i dem. Detta kan i sin tur leda till att eleverna utvecklar en dålig självbild och därför undviker sådant som de är ”dåliga” på. Detta leder då till att de presterar lägre än vad de har förutsättningar för. Reichenberg skriver följande: ”Om man inte riktigt tar tag i en uppgift känns kanske heller inte misslyckandet lika stort. Det får dock negativa följder eftersom man hamnar i en ond cirkel, som leder till läs- och skrivsvårigheter, sämre ordförråd och sämre kunskaper också i de övriga skolämnena” (s.15). Hos många elever has ”läslusten” aldrig väckts och enligt Reichenberg kan det alltså i många fall bero på att man har stött på överkrav när det gäller ens läsning. Detta kan som hon beskriver leda till att man inte vill ta tag i de uppgifter som man känner att man inte behärskar till fullo. Reichenberg beskriver också en av farorna som finns med många av de läroböcker som används i skolan. Det är när eleverna får arbeta på egen hand med de uppgifter som finns i arbetshäftena. Reichenberg hänvisar till en annan undersökning:

Granström har granskat dessa frågor och funnit att de ofta har karaktären av s. k .
fylleriövningar – med förproducerade frågor – där svaren lätt gått att hitta i texten.
Dylika uppgifter uppmuntrar inte till aktiv läsning. Hon påpekar dock att dessa frågor
inte alltid behöver vara av ondo. De kan även fungera som stöd för de elever som
behöver det med sin läsning. Det är dock viktigt att det förekommer en variation av
frågetyper så att eleverna ställs inför kognitiva utmaningar (s. 19).

Här knyter Reichenberg an till det som även Åkerblom tar upp: att läraren måste
fungera som ett stöd för eleverna när de stöter på hinder i sin läsutveckling.

Hur ställer sig då dessa elever, som läser ”passivt”, till morgontidningar? Kan ens
självbild stärkas genom att arbeta med tidningar i och med att det bör finnas något
som man är intresserad av och känner intresse för i tidningen? Kan man då känna att
man lyckas förstå detta och på så sätt känna att man ”lyckas”? Om man lyckas förstå
hur en morgontidning är uppbyggd och hur den fungerar borde man i de flesta fall
lyckas hitta något som intresserar en och ligger en varmt om hjärtat. Kan detta då i sin
tur leda till en ökad förståelse och engagemang i texten? Om man använder sig av
tidningar i sin undervisning borde inte det då leda till att man minskar risken för så
kallad ”passiv” läsning? Detta borde kunna undvikas genom att fokusera på sådant i
tidningen som berör eleverna.

Tidigare forskning

För att knyta an vår undersökning av vilka pedagogiska fördelar det kan finnas för
lärare till att använda dagstidningar i sin undervisning till tidigare forskning
presenterar vi nedan två studier som senare kommer att diskuteras gentemot mot våra
egna resultat.

Sol-Britt Arnolds-Granlund och Camilla Klockars vid Åbo Akademi har gjort två
studier, *Spelet om lärande – dagstidningen som manus eller rekvisita* (2004) och
Någonslags bok som man lär sig genom – tankar om dagstidningar och lärande
(2003), där de studerat effekterna av och användandet av tidningar i finska skolor
inom ramen för det nationella finlandssvenska projektet Tidningen till klassen, ett
projekt som genomfördes vårterminen 2002 i Svenskfinland och på Åland. Några av
målen med projektet var bland annat: att stärka läsförmågan, att stimulera till debatt
och träna muntlig framställningsförmåga, att öka kunskapen om tidningen som
medium och att på sikt få intresserade och kunniga tidningsläsare som deltar i
samhällslivet.

Den bakomliggande pedagogiska grundsynen i de två studierna är konstruktivistisk,
det vill säga de utgår från att individen är aktiv i förhållande till sitt lärande, hon/han
tar alltså inte emot kunskap utan konstruerar själv sin förståelse av omvärlden.

Tankarna var därmed att i elevernas fall se om de skulle lära sig att rikta
uppmärksamheten mot det som står i tidningarna och börja se ett samband mellan vad
som behandlas i traditionella läromedel. Enligt Arnolds-Granlund och Klockars
(2004) skapar den konstruktivistiske läraren autentiska lärandesituationer som
uppmuntrar arbete i grupp, han/hon formar lärandeinnehållet i enlighet med elevernas
tidigare kunskapsnivå och han/hon handleder eleverna i lärandeprocessen och
utmanar dem att inta så många perspektiv på innehållet som möjligt är.

Spelet om lärande – dagstidningen som manus eller rekvisita (Arnolds Granlund & Klockars (2004) behandlar klassrummet och undersöker, med fokus på läraren, den didaktiska processen av lärande och undervisning i klassrum där dagstidningar används. Studien är baserad på så kallad aktionsforskning där författarna deltagit i klassrummen och gjort observationer, lärar- och elevdagböcker samt intervjuer med lärare och elever. Som resultat visar studien på ett samband mellan å ena sidan lärarens roll och elevens roll och å andra sidan elevens lärande. Med termer lånade från teaterns värld finner de att lärare som agerar som regissörer har lättare att engagera sina elever samt uppnå målen med sin undervisning än de som tar på sig huvudrollen (ur ett sociokulturellt perspektiv håller monologer) och låter eleverna agera åskådare eller statister. Arnolds-Granlund och Klockars visar också på lärarnas behov av handledning i användningen av dagstidningar i undervisningen då de lärare som använder tidningen som rekvisita, det vill säga bara ett nytt, annorlunda element i klassrummet, frikopplat från pedagogiska idéer, inte lyckas nå sina elever. Detta till skillnad från de lärare som använder tidningen som ett manus med tydliga pedagogiska och didaktiska kopplingar. Sammanfattningsvis konstateras att användningen av dagstidningar i undervisningen är en aspekt som på ett avgörande sätt synliggör lärarens pedagogiska och ämnesmässiga kompetens i allmänhet och didaktiska kunskaper i synnerhet. Dessutom påverkar också yttre faktorer såsom skolstadium, lärarens arbetserfarenhet eller undervisningsmetoder undervisningens effektivitet.

Någon slags bok som man lär sig genom – tankar om dagstidningar och lärande (2003) är mer inriktad på eleverna och deras tankar om användande av dagstidningar i skolan. Denna studie är baserad på enkäter, intervjuer, teckningar och essäer. Här konstateras att det för samtliga elever finns en potential för lärande med hjälp av att dagstidningar används i undervisningen. Lärandet sker dock på olika livsområden: personligt, privat och professionellt, samt på olika sätt. Eleverna hämtar information från dagstidningarna, de skaffar sig kunskap och lär sig reflektera på basis av tidningstexter. Som Arnolds-Granlund/Klockars sammanfattar det:

Elever lär sig om och för sig själva, för skolan och för sitt kommande yrke. En pendling mellan det personliga, privata och det professionella sker samtidigt och kan eller bör inte undvikas. Eleverna lär sig att hämta information, de lär sig olika handlingsmönster och de får hjälp med att reflektera över texternas produktion och deras innehåll. (s. 74)

Med dessa rön i ryggen finner vi det intressant att för våra egna resultat fråga oss bland annat hur lärarna använder tidningen – som rekvisita eller manus? Hur märks det i undervisningen och kan man finna en koppling till hur de själva motiverar användande, metoder och pedagogiska tankar? Går det dessutom att urskilja vilken roll lärarna iklär sig – regissörens eller huvudrollsinnehavarens?

Metod och material

I följande kapitel kommer vi att presentera och motivera det förhållningssätt och den metod vi använt oss av vid datainsamling. Vi kommer även att beröra områdena etik, validitet och reliabilitet.

Förhållningssätt

Ett vanligt förhållningssätt inom vetenskapen är hermeneutiken, som ofta används inom kultur- och samhällsvetenskaperna. Det handlar oftast om att man försöker tolka och förstå det som man studerar. Patel och Davidsson förklarar det sammanfattningsvis i boken "Forskningsmetodikens grunder" (1994) på följande sätt: Genom det skrivna språket, talet och mänskligt handlande kan man förstå och tolka andra människor. De menar att man med hjälp av sin egna förförståelse försöker närma sig forskningsobjektet och förhålla sig öppen, subjektiv och engagerad till detta. Det är detta förhållningssätt som vi försöker hålla oss till i och med att det är tolkningar av intervjuerna med lärare vi kommer att göra.

Val av metod

Den metod vi har använt oss av är kvalitativa intervjuanalyser. Vi använde oss av så kallade "öppna" frågor, det vill säga frågor där man måste utveckla sina svar och inte enbart svara "ja" eller "nej". Anledningen till att vi valde att inte genomföra en enkät med kryssalternativ är att vi anser att det finns en risk att den typen av undersökningar blir för statistiska. Dessutom kräver den typen av enkäter att vi bör känna till varje tänkbart svarsalternativ och det vill vi inte påstå att vi gör. Dessutom anser vi att det finns bättre möjligheter att följa upp frågor om man så önskar, om man använder sig av öppna svar på det sätt vi har gjort. Vi valde att genomföra våra intervjuer i textform på grund av att de lärare vi varit i kontakt med är bosatta på olika orter i Sverige och på grund av tidsbrist fanns inte möjligheten att genomföra intervjuerna ansikte mot ansikte. Dessutom ansåg vi att detta var ett bra tillfälle att pröva att genomföra intervjuer via e-post och på så sätt även undersöka vilka för- och nackdelar som kan dyka upp när man använder sig av detta förfaringsätt. Den metod som vi slutligen använde oss blev en blandning av det som Esaiasson med flera för informantundersökning och respondentundersökning. Så här skriver författarna i *Metodpraktikan*: "Skillnaden mellan en *informantundersökning* och en *respondentundersökning* kan kopplas till distinktionen mellan ett vittne och ett undersökningsobjekt" (s. 253). När man genomför en informantundersökning fungerar de tillfrågade som vittnen eller sanningssägare. Deras funktion är att beskriva hur verkligheten fungerar i en specifik kontext. I *Metodpraktikan* kan vi läsa följande: "En informantundersökning används för att forskaren skall kunna ge den bästa möjliga skildringen av ett händelseförlopp" (s. 254). Anledningen till att vårt val av metod blev en blandning av dessa två typer av undersökningar är just denna: vi är ute efter både respons och information. I och med att de frågor vi ställer till lärarna till

viss del handlar om hur eleverna arbetar med tidningar innebär det också att de beskriver ett visst händelseförlopp och på så vis även blir en form av sanningssägare, samtidigt som det är deras tankar som är väldigt viktiga för undersökningen. På följande sätt beskrivs en respondentundersökning i *Metodpraktikan*: ”Nu vill forskaren veta vad varje svarsperson tycker och tänker om det som undersökningen gäller, och därför ställs i stor utsträckning samma frågor till samtliga svarspersoner” (s. 254). Detta gäller alltså de frågor där lärarna svarat utifrån sitt eget perspektiv. Vi ansåg att det inte gick att genomföra denna undersökning på något sätt annat än att kombinera informant- och respondentfrågor. När vi konstruerade vår intervjuguide (Bilaga B) försökte vi att tänka både tematiskt och dynamiskt, enligt de råd som ges i *Metodpraktikan*: ”Att tänka tematiskt innebär att man knyter an till undersökningens problemställning och att tänka dynamiskt innebär att man ser till att skapa en situation där samtalet hålls flytande. Intervjupersonerna skall hela tiden känna sig motiverade att berätta om sina upplevelser och erfarenheter” (s. 290). Vi inledde vår intervjuguide med ett antal uppvärmningsfrågor av allmän karaktär där personen får möjlighet att berätta lite om sig själv och sin bakgrund. Efter det gick vi in på de tematiska frågorna där vi ställde mer direkta frågor om lärarnas arbete med tidningar i undervisningen. För att skapa en dynamisk intervjusituation, trots att det inte var fråga om ett direkt samtal, försökte vi skapa en logisk frågeföljd samt att hela tiden knyta an till lärarnas erfarenheter så att de skulle förstå sammanhanget och känna sig motiverade att svara.

E-postenkät

En av nackdelarna med att genomföra intervjuer genom e-postenkäter är att man går miste om den mänskliga interaktionen där man direkt kan be personerna förtydliga sina svar eller ställa följdfrågor. Vid en e-postenkät har man inte heller kontroll över vem det är som svarar. Man har inte heller kontroll över vilken miljö den svarande befinner sig i. Om den tillfrågade till exempel befinner sig i en miljö med många distraherande moment är risken större att svaren inte blir lika utvecklade som vid en personlig intervju. Det finns också en risk att svarsfrekvensen blir lägre än vid en personlig intervju då det kan kännas lättare att undvika att svara på opersonligt e-postmeddelande. Man måste även tänka på att försöka hålla antalet frågor på en rimlig nivå vid en skriftlig intervju. I *Metodpraktikan* kan vi läsa följande: ”Det är en vedertagen sanning i branschen att risken för att en postenkät skall hamna i papperskorgen istället för att fyllas i och skickas tillbaka ökar med ’tjockleken’ och antalet frågor” (s 260). I *Metodpraktikan* konstateras även att personliga intervjuer är klart bäst när det gäller att få utförliga svar på öppna frågor. Av tid- och kostnadsskäl har vi dock inte kunnat genomföra detta men har försökt att kompensera detta genom att ställa frågor som de tillfrågade lärarna förhoppningsvis fann intressanta och som ligger nära deras verklighet. I flera av fallen skickade vi även uppföljningsbrev med följdfrågor. Fördelarna med en e-postenkät med öppna svar är bland annat att man undviker oönskade effekter i samspelet mellan intervjuare och intervjuad, så kallad diskursiv dominans. Det kan innebära att en av parterna medvetet eller omedvetet styr den andre genom att prata mycket, att med gester och ord interagera, att använda ord den andre inte behärskar eller att avbryta, byta ämne eller ändra tempo i samtalet för att på så sätt styra det dit man önskar. Felaktigheter kan också uppstå då man i en direkt intervju kanske känner sig mer tvungen att komma med ett svar och därför avger ett svar som inte stämmer helt med vad man egentligen menar eller anser. En annan fördel är att den svarande kan svara vid en tidpunkt den själv bestämmer eller på en plats där den känner sig trygg. Vi är också av uppfattningen att svar i skriftlig form borde bli mer precisa och konkreta och därför lättare att sammanställa och bearbeta.

Man undviker också eventuella utsvävningar och avvikelser från ämnet, samt problem vid transkribering som kan bero på dålig ljudkvalitet, otydliga anteckningar eller brist på sammanhang.

Urval av intervjupersoner

De tillfrågade personer i vår undersökning är alla verksamma lärare (även om en vid frågetillfället var sjukskriven) i olika åldrar som arbetar med tidningar i sin undervisning. Vi fick kontakt med dessa personer genom de TiS-konsulenter som vi hade haft kontakt med tidigare, när den B-uppsats som ligger till grund för denna undersökning skrevs. Vi bad dessa konsulenter att via e-post sätta oss i kontakt med lärare som arbetar aktivt med tidningar i klassrummen. De vidarebefordrade vår förfrågan och efter hand fick vi svar ifrån ett antal som visade intresse att delta. En av de deltagande lärarna fick vi kontakt med via en bekant som jobbar på lärarens skola. Genom detta tillvägagångssätt blev det därför ett strategiskt urval av intervjupersoner i och med att vi är väl medvetna om att de arbetar med tidningar i sin undervisning. Vi har inte skickat ut våra förfrågningar till ett antal verksamma lärare för att undersöka om de arbetar med tidningar. När vi skrev våra brev till dem var vi väl medvetna om att så var fallet. Vi har inte haft någon som helst kontakt med dem tidigare och visste inte heller något om deras arbete. Det bör understrykas att det finns en fara med att kontakta intervjupersoner på detta sätt. I och med att flera av intervjupersonerna förmedlats av TiS-konsulenter som kan tänkas ha egna intressen i denna fråga skulle man kunna anta att de arbetssätt som beskrivs i intervjuerna är överdrivet positiva. Det finns givetvis en risk, eller kanske snarare en självklarhet, att TiS-konsulenterna känner till dessa lärare väl och kanske har haft framgångsrika samarbeten med dem tidigare. Om en TiS-konsulent samarbetat med lärare angående ett tidningsprojekt som inte lyckats finns det en risk att vi inte skulle sättas i kontakt med dessa lärare. Inte heller har vi något deltagande av eventuella lärare som på eget initiativ, utan kontakt med TiS-konsulenter, jobbar med tidningar i undervisningen. Vi anser dock inte att dessa variabler kan ha haft en alltför avgörande effekt på tillförlitligheten i vår undersökning eftersom att vår fokus inte varit att kritiskt granska TiS eller användandet av deras material eller tidningar i skolan. Det vi har varit intresserade av är lärares praktiska erfarenheter av och pedagogiska tankar om att använda tidningar i undervisningen och då kan man i utgångsläget utgå ifrån att de tycker att det är ett bra eller relevant arbetsmaterial.

Genomförande av intervjuer

Efter att ha fått kontakt med de lärare som visat sig intresserade av att delta i intervjuer e-postade vi dem och förklarade närmre syftet med vårt arbete. De som därefter var fortsatt intresserade av att delta (någon hoppade av på grund av tidsbrist och några svarade inte på vårt e-brev) skickade vi intervjuguiden samt ett följebrev där vi uttryckligen beskrev att det var möjligt att helt hoppa över frågor man tyckte var svåra att svara på, att det var önskvärt att de utvecklade svaren på de frågor där de upplevde att de hade mycket att säga samt att vi eventuellt skulle komma att vilja ställa uppföljningsfrågor. Detta för att närma oss den muntliga intervjun där detta sker rent spontant. Det slutliga antalet deltagande intervjupersoner blev sex stycken, vilket

kanske kan tyckas vara få för att kunna hävda någon statistisk relevans. Det bör då återigen påpekas att vår fokus varit lärarnas upplevda erfarenhet av att arbeta med tidningar i skolan, inte att statistiskt fastställa att detta är ett bra arbetssätt. När vi efter två veckor mottagit samtliga svar skickade vi uppföljningsfrågor i de fall det behövdes och när vi även fått svaren på dessa sammanställdes samtliga svar.

Reliabilitet och validitet

Esaiasson, Gilljam, Oscarsson och Wängnerud skriver i *Metodpraktikan* (2003) följande om hur validitet brukar definieras: ”1) överensstämmelse mellan teoretisk definition och operationell indikator; 2) frånvaro av systematiska fel; och 3) att vi undersöker det vi påstår att vi undersöker. De tre definitionerna brukar oftast användas synonymt” (s.61). Vi anser att det viktigaste när det gäller begreppet validitet är den sistnämnda punkten. Vi är av åsikten att vi i vår undersökning har undersökt det vi påstår att vi skulle göra. Vi utformade vår intervjuguide på ett sätt som skulle göra det möjligt för oss att klart och tydligt utläsa svaren på de frågeställningarna vi ställer i början av undersökningen. En del av de frågor vi ställt till de lärarna som deltagit i vår enkätundersökning är näst intill identiska med våra frågeställningar.

Vi anser att det finns en god överensstämmelse mellan teoretisk definition och operationell indikator, vilket innebär att vi anser att vår begreppsvaliditet är god.

När det gäller reliabiliteten finns det några saker att ta i beaktning. Vi anser att reliabiliteten är hög, men det finns några faktorer man bör ha i åtanke. I och med att vi har genomfört våra intervjuer skriftligt innebär detta att de tillfrågade lärarna har haft tid att tänka igenom sina svar på ett helt annat sätt än vad de hade haft om vi hade genomfört intervjuerna ansikte mot ansikte. Detta innebär att man då går miste om spontaniteten och det finns alltid en risk att den tillfrågade läraren kanske inte svarar helt sanningsenligt. Om man som lärare upplever att ens arbete med tidningar inte fungerar, kanske man vill ge sken av det i en sådan här undersökning för att inte framstå som en misslyckad pedagog. Vi tror dock inte att det är så i detta fall. Först och främst gjorde vi klart ifrån första början att lärarna kommer att vara helt anonyma, vilket innebär att det inte blir några personliga konsekvenser för dem i och med att ingen kan identifiera dem när de läser arbetet. Vi tror även att de flesta har svarat sanningsenligt med tanke på de svar de faktiskt har gett oss. Vi anser att i och med att vi har valt att genomföra en kvalitativ undersökning har vi även undvikit slumpmässiga och osystematiska fel. Detta, kombinerat med vår begreppsvaliditet, anser vi att vår undersökning har god resultatvaliditet.

Etiska principer

När det gäller de etiska principerna så har vi utgått ifrån Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådets (HSFR) skrift om etiska krav för forskning. Denna återfinns på <http://www.stingerfonden.org/documents/hsetikregler.pdf>. Där anges fyra huvudkrav som vi har försökt att ta fasta på. Det första kallas för *Informationskravet* och där kan vi läsa följande: ”Forskaren bör informera uppgiftslämnare och undersökningsdeltagare om deras uppgift i projektet och vilka

villkor som gäller för deras deltagande. De bör därvid upplysas om att deltagandet är frivilligt och om att de har rätt att avbryta sin medverkan. Informationen bör omfatta alla de inslag i den aktuella undersökningen som rimligen kan tänkas påverka deras villighet att delta”. Med andra ord betyder detta att de som berörs av studien skall informeras om vad syftet med studien är och om att deltagandet är frivilligt. Detta var vi väldigt måna om att göra när vi skickade ut de första e-breven. Vi förklarade vår situation: att denna enkät kommer att ligga till grund för vårt examensarbete och att deltagandet var frivilligt. Vi påpekade även att de inte behövde svara på alla frågor utan bara på dem som känns relevanta för dem själva. I den förhandsinformation som vi skickade ut till de tillfrågade framgick klart och tydligt att det rörde sig om ett examensarbete och att vi som skriver det har studerat till lärare. Vi bifogade även telefonnummer och e-postadress till vår handledare om det skulle visa sig att de hade några frågor gällande enkäten. Vi redovisade klart och tydligt hur deras svar skulle komma att redovisas.

Det andra huvudkravet kallas för *Samtyckeskravet*. Detta krav innebär att de som medverkar i en undersökning har rätt att själva bestämma över sin medverkan, hur länge de vill medverka och på vilka villkor de skall delta. Detta försökte vi också att ta hänsyn till, dels genom det som vi nämnde i föregående stycke angående alternativet att enbart svara på de frågor som var relevanta för den tillfrågade, dels genom att ge de tillfrågade mellan en till två veckor att svara på frågorna. Vi kände att då kan den tillfrågade planera sina svar bättre och det blir ingen omedelbar stress på att skicka iväg svaren. Vi försökte att motivera de olika deltagarna i den förhandsinformation som vi skickade ut och påpekade att deras svar kan vara intressanta för många andra blivande lärare, men om någon valde att inte medverka gjorde vi inga som helst påtryckningar efter det. Det existerar heller inga som helst beroendeförhållanden mellan de tillfrågade och oss.

Det tredje kallas för *Konfidentialitetskravet* och detta innebär att man måste ta hänsyn till de medverkandes anonymitet. Vi försäkrade de tillfrågade om att deras anonymitet kommer att bevaras i undersökningen. Detta genomfördes genom att vi har ändrat deras namn. Vi anger inte heller namn på de städer de arbetar i, de tidningar de använder sig av eller vilken skola de jobbar på. De tillfrågade har heller ingen vetskap om vilka de andra deltagande är utan de har enbart haft kontakt med oss när det gäller genomförandet av enkäten. Vi har även förvarat dessa uppgifter på ett sådant sätt att ingen annan än vi har haft tillgång till svaren.

Det fjärde huvudkravet är *Nyttjandekravet* och innebär att den information som samlats in får endast användas för forskningsändamål. Detta är helt och hållet vår avsikt och vi har inte planerat att använda dessa uppgifter i kommersiellt eller icke-vetenskapliga syften.

Resultat

I följande kapitel kommer vi att presentera de intervjuade lärarna och sammanfatta deras svar. Svaren kommer sedan att diskuteras gentemot bakgrund och teori i det följande diskussionskapitlet.

Presentation av de tillfrågade

Allan

Allan är i 60-årsåldern och har ingen tidigare erfarenhet av läraryrket. Han har tidigare haft olika chefspositioner som bland annat ekonomisk chef och marknadschef. Nu arbetar Allan som projektledare i sin hemkommun och inom ramarna för detta projekt undervisar han äldre Grundvux-elever i ämnet Samhällskunskap. Allan kom i kontakt med TiS genom hörsägen. Han hörde talas om deras arbete och tog sedan kontakt. Han berättar för oss att han brukar använda sig av TiS-material eller andra tidningar i anslutning till de olika ämnesområden eller händelser som de tar upp i klassrummet när han undervisar i Samhällskunskap. Dessa olika undervisningsområden kan till exempel vara hur massmedia fungerar eller hur en demokrati fungerar. En händelse där man använde sig av tidningar mycket var tidigare i år när det var val. Allan beskriver arbetet med deras senaste projekt som gick ut på att "... jämföra urval av och journalistisk behandling av nyheter en och samma dag i tre media, morgontidning, SVT1 eller 2 och AB:s internetupplaga". Allan brukar oftast använda sig av eget material i sin undervisning men han säger att han får oftast idéer och uppslag ifrån TiS material. Oftast är det dock egna idéer som han väljer att bedriva sin undervisning utifrån.

Berit

Berit är i 50-årsåldern och har varit verksam lärare hela sitt yrkesliv. Hon är utbildad lågstadielärare och har även studerat 50 poäng Svenska som andraspråk. Hon tog sin lärarexamen 1976 och arbetar idag som SFI-lärare. SFI står för "Svenska för invandrare" och det rör sig oftast om vuxna elever. Det gör det även i detta fall. Dessa elever är nybörjare i det svenska språket men har 9 års skolunderbyggnad bakom sig. Berit hörde först talas om TiS genom en av deras aktiva konsulenter. Hon blev inbjuden till en av deras kurser och blev på detta sätt introducerad för deras material. Berit brukar oftast använda sig av den lokala tidningen i sitt arbete med tidningar i skolan. Hon beskriver en del av sitt arbete på följande sätt: "En gång i veckan stiger jag upp tidigt och gör frågor till dagens [namnet på tidningen] som eleverna har en skolprenumeration på. Jag tar också upp aktuella artiklar andra dagar. Jag använder även annonser i stor utsträckning". Det är oftast på detta sätt som hon brukar arbeta. Även Berit, liksom Allan, brukar oftast utgå ifrån egna idéer. Hon beskriver sitt arbetssätt på följande sätt: "Jag utgår från tidningen och konstruerar frågorna utifrån vad som är aktuellt i gruppen, med hänsyn till tema, grammatik och ordkunskap. Jag har ingen kontakt med TiS-konsumenten när jag gör uppgifterna. Jag utgår från vad vi håller på med i klassen och försöker variera uppgifterna".

Christine

Christine är i 30-årsåldern och har även hon varit verksam lärare hela sitt yrkesliv. Hon tog sin lärarexamen 1995 och är utbildad svensk-, SO- och idrottslärare för åldersgrupperna 1-7. Idag är hon Mentor/klasslärare i en femteklass. Hon säger att hon kom i kontakt med TiS via sitt yrke för några år sedan. Hon skulle arbeta med nyheter och dagstidningar i den klassen hon undervisade för tillfället och hörde då talas om TiS. Christine beskriver deras senaste projekt som pågår för tillfället på följande sätt: ”Just nu så har vi startat ett litet försök att skriva en ’klasstidning’ i miniformat. Innan dess jobbade vi med nyheter, en dagstidnings innehåll och delar. Klassen var också på studiebesök på [lokala tidningen i staden] där eleverna fick möjlighet och kunskap i hur en redaktion och ett tryckeri fungerar”. Christine säger att hon oftast plockar idéer ifrån TiS material men att hon även hittar på egna med hjälp av Internet och biblioteket. Det senaste projektet som pågår nu drog hon igång tillsammans med en av konsulenterna ifrån TiS som besökte klassen.

Doris

Doris är i 50-årsåldern och tog sin lärarexamen år 2000. Tidigare har hon arbetat som sekreterare och försäkringstjänsteman. Idag är hon verksam som gymnasielärare. Hon berättar att hon fick kontakt med TiS genom en kollega. Deras senaste projekt med tidningar beskriver hon på följande sätt: ”Vi har läst tidningen på morgonen när vi har ett pass som varar hela förmiddagen. Vi har ibland kombinerat läsandet med frukost”. De har även jobbat med synonymer i ett material som heter *Från abnorm till ödesdiger* från Appia Publishing. Det arbetet beskriver hon på följande sätt: ”När de läste tidningen letade de efter ord som de kände igen från dessa övningen [sic!] (något som de gör allmänt när de ser på tv, lyssnar på radio och läser texter och skönlitterära texter). De letade också efter särskrivningar och felstavningar för att lära sig att granska texter och inse att det är lättare att se andras fel än sina egna. Vi kommer senare att läsa varandras texter och ge konstruktiv kritik mer med avseende på innehåll. Vi har även diskuterat vilka olika delar som finns i en dagstidning, vi har diskuterat aktuella debatter, valet och lite annat”. Doris säger att hon inte har gått någon kurs hos TiS. Hon har därför inte något material ifrån dem utan har hittills arbetat utifrån egna idéer. Hon hoppas dock att kunna delta i en av deras kurser inom kort.

Eva

Eva är i 50-årsåldern och har varit verksam som lärare nästan hela sitt yrkesliv. Hon tog sin examen 1978 som Speciallärare. Hon kom i kontakt med TiS genom lokaltidningen där de bjöd in lärare till informationskvällar. Hon berättar att hon brukar arbeta med tidningar på följande sätt i sin undervisning: ”Först får eleverna lära sig att hitta i tidningen genom att först titta i tidningen/läsa på egen hand, sedan genom att leta efter givna uppgifter. Efter det får eleverna söka information: dels efter eget intresse (t ex tider för TV-program) dels genom att söka svar på givna uppgifter. De får även använda tidningen tillsammans med kartbok, lexikon, Internet: Slå upp orter, leta flaggor, slå upp svåra ord, leta efter bild på politiker eller kända personer”. Deras senaste projekt innefattade att lära nya elever att hitta i tidningen. De fick bland annat leta efter en bild, ett TV-program eller en annons. Eleverna fick söka vilken

sida annonsen fanns på, vad ett speciellt TV-program heter eller ett visst företag. De fick med andra ord lära sig hur en tidning är uppbyggd. Detta arbete har utförts med en klassuppsättning av lokaltidningen. Denna får eleverna behålla så att de även kan läsa under rasterna. Eva berättar att hon brukar delta på lärarkvällar någon gång ibland och att hon ibland beställer tidningar genom TiS-konsulenterna. Hon har använt sig av de lärarhandledningar som TiS har tagit fram. Hon berättar att hon brukar utgå ifrån det materialet och sedan utveckla egna arbetssätt.

Frans

Frans är i 60-årsåldern och har tidigare jobbat som brevbärare. Han tog sin lågstadielärarexamen och har därefter jobbat som lärare i årskurserna 1-6 på en skola med en väldigt hög andel barn av utländsk härkomst. Genom en kurs anordnad av den lokale TiS-konsumenten för tio år sedan kom han i kontakt med TiS. Frans använder tidningen på olika sätt i undervisningen beroende på om han undervisar i årskurserna 1-3 eller 4-6. Med de yngre barnen börjar han ofta med att under de första lektionerna diskutera bilder och de känslor de väcker för att senare fortsätta med att läsa upp artiklar som kan väcka känslor hos eleverna och därefter diskuteras. Som Frans själv beskriver det i en av hans tidigare klasser: ”Eftersom samtliga elever hade utländsk bakgrund var det viktigt att utnyttja texterna språkligt, dels genom att förklara orden och ge synonymer, dels göra utvikningar till angränsande ämnesområden för att ge eleverna en medvetenhet om hur olika företeelser i samhället fungerade.” Med de äldre barnen jobbar han på ett liknande sätt men här tillkommer mycket eget skrivande kring artiklarna för att barnen ska ges en möjlighet att få igång skrivandet. Det senaste projektet beskrivs som ett projekt för att utveckla läsförståelsen i en årskurs sex. Frans har tagit med sig artiklar, som han skrivit ordlistor och frågor till, till lektionerna. ”Eleverna började med att läsa igenom ordlistan och texten ett par gånger och gick sedan över till frågorna. Frågorna var av olika karaktär. Det fanns alltid rena faktafrågor, ibland där eleverna måste kombinera kunskap från olika artiklar. Flera frågor var funderafrågor där eleverna skulle utnyttja texterna och tänka ett steg längre, t ex ett etiskt dilemma som dödshjälp. Ofta handlade det om att sätta sig in i andra personers situation eller att komma på lösningar på problemen som visades i texterna. Jag försökte också att stoppa in frågor på texten med matematisk anknytning. Vi diskuterade sedan artiklarna och frågorna. När det gällde dödshjälpen kom eleverna in på organbyten och donationer och de fick då fundera hemma på vem man skulle vara om läkarna lyckades transplantera en ny hjärna.” Materialet beskriver Frans som eget även om han hämtat inspiration från den lokale TiS-konsumenten. Ett väl utvecklat samarbete med TiS-konsumenten förekommer också där vissa klasser fått tidningen hem på morgonen, och man har träffar där man diskuterar tidningar och media.

Några frågor ur ett teoretiskt lärarperspektiv

Varför jobbar du med medier/TiS-material i undervisningen?

Inledningsvis kan sägas att lärarna hade en mängd olika anledningar till att använda medier/TiS-material (de tillfrågade lärarna använde sig nästan uteslutande av

dagstidningar) i undervisningen. Nästan samtliga tog dock upp att det är viktigt för elevernas förståelse av samhället att läsa tidningen.

"En viktig demokratifråga." (Allan)

"Det innebär att innehållet blir intressant för eleverna eftersom det som händer runt om i samhället berör. /---/ Det är ju ofta genom tidningen som vi alla håller oss orienterade." (Berit)

"Allmänbildning, verklighetsförankring, chans till etiska diskussioner och kritisk granskning..." (Christine)

"Demokrati- och solidaritets skäl, träning i empati, språkstöd för invandrarelever, fördjupad kunskap och medvetenhet hos eleverna om samhället..." (Frans)

De flesta tog också upp aspekten att det är viktigt att lära sig att förstå hur en tidning är uppbyggd och fungerar.

"Att kunna hitta i tidningen, vara bekant med mediet är en kunskap som är viktig i helheten för eleverna." (Eva)

"... eleverna får träning att söka och sovra i materialet, kritiskt och kreativt tänkande." (Frans)

"... förmågan att förstå och värdera." (Allan)

Flera av lärarna knöt också an till språk, läsning och övrig ämnesförståelse.

"Eleverna är på väg att bli vuxna och tidningen är ett utmärkt läromedel/komplement i undervisningen i SO, Svenska, Matematik etc." (Eva)

"... utveckla språket..." (Allan)

"Det föder samarbete mellan eleverna vilket i sin tur innebär naturlig kommunikation på det nya språket." (Berit)

Någon pekade också på det faktum att eleverna inte läser så mycket tidningar.

"För att jag tycker att våra elever jobbar så mycket med datorer och inte läser dagstidningar i tillräcklig utsträckning. De förlitar sig så mycket på datorerna..." (Doris)

Finns det stöd i kurs-/läroplaner för användandet av medier/TiS-material i undervisningen? I så fall, kan du ge något/några exempel?

Huruvida lärarna kunde knyta sitt användande av tidningar i undervisningen till kurs- och läroplaner skiljde sig väldigt mycket. Någon svarade att den inte visste, några hade några allmänt hållna hänvisningar och några hade hitta flera och väldigt tydliga och konkreta kopplingar till respektive kursplaner. Den aspekt som de flesta tar upp är elevernas utveckling till samhällsmedborgare.

"Ett exempel är att i nuvarande läroplan ska sfi också förmedla samhällsinformation." (Berit)

”Löroplanens [sic!] portalparagraf om alla människors lika värde och värnandet om miljön. Utveckla eleverna till fungerande samhällsmedborgare.” (Frans)

”Här är två kursmål ur svenska A: ”... kunna tillgodogöra sig det väsentliga i en text som är relevant för eleven själv och för den valda studieinriktningen samt för eleven som samhällsmedborgare” och ”... kunna formulera egna tankar och iakttagelser och göra egna bedömningar vid läsning av saklitteratur och litterära texter från olika tider och kulturer”. (Doris)

”Ja, det finns stöd för det i kursplanerna för Gymnasiesärskolans individuella program, GySär 2002:02:

’Att skolan skall lära för livet måste vara ledstjärnan. Alla ämnen har en viktig roll när det gäller att förbereda för vuxenlivet. Ett berikande vuxenliv, inte skolframgång, är det yttersta målet för individuella programmets ämnen...

Även om skolan arbetar aktivt utifrån praktiska problem i vardagen, kommer eleverna i sitt vuxenliv att möta situationer som är nya för dem. Skolan bör därför förse eleverna med modeller för var och en hur man kan söka hjälp och råd.’ Ur inledningen ’Vad innebär individuellt program i gymnasiesärskolan?’

Kurs: Samhällsorientering (SHOR 1190)

Utdrag ur Mål att sträva mot:

Skolan skall i sin undervisning i ämnet samhällsorientering sträva efter att eleven

- utvecklar förståelsen av demokratiska värden och principer*
- utvecklar sin förmåga att ta del av nyhetsmedia*
- utvecklar sin kunskap att använda samhällets tjänster och service*

Kurs: Svenska (SV 1190)

Utdrag ur Mål att sträva mot:

Skolan skall i sin undervisning .....

- utvecklar sin förmåga att läsa, förstå och uppleva texter, samt att söka efter meningsfull läsning*
- utvecklar sin förmåga att utnyttja olika möjligheter för att hämta information och att kritiskt granska olika källor och budskap*
- utvecklar lust till att ta aktiv del i samhällets kulturutbud”. (Eva)*

Kan tidningen ha en betydelse för elevernas läsutveckling? I så fall hur?

Alla lärare uppfattade att läsandet av dagstidningar kunde ha effekter på elevernas läsutveckling och de hade ett flertal olika perspektiv. Flera tar upp läsinläring.

”... när elever får välja text som är motiverande och relevant för dem så ökar lusten att lära sig läsa respektive utveckla sin läsförmåga. En kille som är intresserad av traktorer letar efter bilder på traktorer i tidningen. Han vill också gärna veta vad som står under bilden och är då motiverad att försöka läsa. Många elever vill veta vad som är på TV, då är TV-programmet motivationen till lästräningen. Bilder på nyfödda är intressanta för en del elever. ’Vad heter bebisen? Är det en pojke eller

flicka? Har grannen fått barn än? Då har vi fått en motivation för dessa elever att träna läsningen och därmed utveckla läsförmågan.” (Eva)

”Inte minst mitt projekt i årskurs 6 där flera av de lässvagaste eleverna var de mest engagerade och som överträffade sina tidigare resultat gång på gång. Samma sak gäller elevernas skrivutveckling där jag ibland själv blev förvånad över resultaten.” (Frans)

”Analfabeter kan börja stava sig fram till annonsernas extrapriser där det ofta finns en bild till. När de studerar annonser så kan de lära sig vad ordet betyder, någon bokstav, att ljuda ihop ordet eller hela ordet som ordbild.” (Berit)

Någon pekar på ordförståelse.

”... ’svåra’ eller främmande ord, meningsbyggnader...” (Christine)

Några tar också upp exempel på förståelse för hur det skrivna ordet används på olika sätt i tidningar.

*”Förbättrar förmågan att tillgodogöra sig olika ”språk”.
Nyhetsjournalister har ett språk, ledar-, kultur- och sportsidor har andra.” (Allan)*

”... förståelsen för informationshämtning och -sökning [---] stå för sina egna åsikter samt läsa sig till andras...” (Christine)

Har tidningen en betydelse för elevernas demokratiförståelse? I så fall hur?

Har du upplevt detta i något fall?

Alla anser att tidningen kan ha betydelse för elevernas demokratiförståelse och de flesta pekar på att tidningsartiklar ger bra underlag för diskussioner.

”... vid årets val genom till exempel en systematisk genomgång av ’fakta’ och med analys och diskussion om värderingar.” (Allan)

”... en stor betydelse eftersom det kontinuerliga läsandet ger många exempel på den svenska demokratin. Den väcker ofta frågor hos eleverna som ger många intressanta diskussioner.” (Berit)

”I ämnet SO har vi före valet i höst jämfört de olika partierna. Vi hade valt ut några frågor som var viktiga för eleverna och jämförde de olika partiernas ställningstagande i de frågorna. Eleverna konstaterade att t ex handikappfrågor och skolfrågor hanterades olika. Vi använder nutidskryss varje vecka och i samband med det så diskuterar vi frågorna. Vi relaterar till vad vi läst tidigare eller sett på TV.” (Eva)

Någon pekar på de möjligheter att komma till tals som alla har på insändar- och debattsidor.

”Eleverna får en förståelse för påverkansmöjligheten när de ser att andra tycker till och ser att även de som elever kan skicka insändare för att påverka.” (Christine)

Att tidningen är ”mer autentisk” än läromedel tas också upp som ett argument.

”Detta handlar om verkligheten och är inte några konstruerade skolboksfakta. Eleverna tar till sig tidningsinformationen mycket bättre även om man ibland kan nå samma resultat med en bra skriven lärobokstext eller skönlitteratur.” (Frans)

Har tidningen en betydelse för elevernas förståelse av samhället? I så fall hur? Har du upplevt detta i något fall?

Lärarna är överens om att tidningen kan ha betydelse för elevernas förståelse för samhället och ger exempel på olika sätt tidningen kan knytas till eller komplettera undervisningen för att uppnå detta.

*”...(tidningen) är en del av en helhet vad gäller påverkan och influenser. Vi använder exempel från tidningen för att bredda och förtydliga olika undervisningsområden. Att kunna använda tidningen för att få veta vad som är på gång i politik, kulturutbud, föreningsliv, TV-program är viktigt. Det ökar möjligheterna att ta del av samhället. Eleverna läser nyheter med lokal anknytning men även nationella och internationella nyheter. Det är ett bra sätt att göra omvärlden konkret och förståelig. (Eva)
”Många av eleverna stimuleras till att läsa tidningen själva hemma, även när det inte finns uppgifter på den. Tidningen kan ge fler synvinklar på samhället än vad en lärare kan med sin undervisning.” (Berit)*

Några frågor om eleverna

Kan man se några konkreta effekter hos eleverna efter att ha jobbat med medier/TiS-material jämfört med efter att ha jobbat med traditionella läromedel? I så fall, kan du ge något/några exempel?

De tillfrågade lärarna tycker sig ha sett en del effekter av arbetet med tidningar. Flera tar upp samhällsmedvetenhet som ett exempel.

*”Jag tror att eleverna blir mer samhällsmedvetna. De inser nog lättare att skolan inte är en isolerad värld för sig. De blir mer frågvisa om vad som händer runt omkring dem...” (Christine)
”Subjektivt kan man tro sig märka en medvetenhet hos eleverna.” (Berit)*

Flera tar upp att eleverna reagerat positivt på ett nytt arbetsmaterial.

*”Eleverna var mycket positiva till att läsa tidningen på lektionstid. Alla kom med stor förväntan varje tisdag morgon!” (Doris)
”Dels är det stimulerande för eleverna att arbeta med olika material, dels är det ett sätt att fånga aktualiteter.” (Allan)*

Aktualitetstanken samt att tidningen är ett fenomen man bör känna till som medborgare tas också upp av en annan lärare.

"De har lärt sig att läsa tidningen genom att använda den. Man kan inte lära sig vad tidningen används till genom att läsa om det eller prata om det, det måste praktiseras. Det är positivt att kunna arbeta med ett material som innehåller aktuella uppgifter. De flesta elever känner igen partiledarna i Sverige och vet vad de olika riksdagspartierna heter. Detta kan man inte lära sig i en lärobok (som är flera år gammal)." (Eva)

Jobbar eleverna annorlunda med medier/TiS-material än med traditionella läromedel?

Alla tillfrågade lärare upplever att eleverna jobbar annorlunda med tidningar än med traditionella läromedel och några exemplifierar hur eller motiverar varför.

"Ja. Tidningen är inaktuell efter en dag, och då kommer en ny fräsch utgåva. En lärobok innehåller både gammalt och kommande." (Berit)

"Självklart" (Allan)

"Det är ju ett friare läromedel som kräver mycket planering och möjlighet till att hålla många bollar i luften." (Christine)

"De behöver inte vara så varsamma med TiS-materialet som med läroböcker. De får nya läromedel varje dag under de perioder som vi har klassuppsättning." (Eva)

"(...) eleverna var väldigt motiverade att läsa tidningen. Tystnaden och koncentrationen sänkte sig över klassen när tidningen kom fram." (Doris)

Är det svårare att bedöma och värdera elevernas arbete med medier/TiS-material än arbete med traditionella läromedel?

De tillfrågade lärarna är i stort sett överens (en vet ej) om att det inte skulle vara svårare att bedöma och värdera elevers arbete med tidningar jämfört med traditionellt skolarbete. Några motiverar varför.

"Nej! Ofta är det tvärt om eftersom elevernas engagemang ofta har varit större när vi har arbetat med tidningar/media och de har därför kunnat utnyttja sin potential bättre. Det kan dessutom ofta vara svårt att förstå hur läromedelsförfattare har tänkt när de har totalt ihop sina läromedel. De känner fö inte mina elever och deras speciella problem. Observera att det finns många bra läromedel och det ena behöver inte utesluta det andra. Däremot har nog tidningsarbetet gjort att jag har skaffat mig friare händer när jag hanterar andra läromedel. Jag utvecklar arbetet med läroböckerna på mitt eget sätt och mycket av läroboksarbetet i framförallt SO går mot den metodik jag använder vid tidningsläsandet i klassen." (Frans)

"Sättet att arbeta är lika lätt att bedöma." (Berit)

"Nej, man kan t ex jobba med referatskrivning som man använder tidningen till ändå." (Doris)

"Nej." (Allan)

"Nej." (Eva)

"Vet ej." (Christine)

Diskussion

I följande kapitel kommer vi att diskutera våra resultat gentemot den bakgrund och de teorier vi tagit upp för att, om möjligt, till slut kunna uttala oss om huruvida det kan finnas pedagogiska fördelar för lärare att använda medier i sin skolundervisning.

Varför använda tidningar?

Den första frågan vi ställde till lärarna var varför de jobbar med medier/TiS-material i undervisningen. Ett av huvudsyftena enligt lärarna var att användandet av tidningar är ett viktigt medel för att uppnå förståelse av samhället och på så sätt utvecklas till delaktiga demokratiska medborgare. Ur ett sociokulturellt perspektiv skulle man kunna säga att det lärarna vill göra är att skapa en kontext där tidningen, liksom skolan, är en del av samhället, det vill säga ett situerat lärande med en helhetssyn. Det blir med tidningens hjälp enklare att uppnå det Frans kallar ”... fördjupad kunskap och medvetenhet hos eleverna om samhället...” Tidningen är också ett nytt, kompletterande redskap för mediering, alltså ett ytterligare verktyg för spridandet eller delandet av kunskap. Tidningen innehåller andra, mer aktuella och eleverna mer närliggande fenomen än en lärobok vilket Berit också är inne på, ”... det som händer runt om i samhället berör.” När det gäller vad som står i styrdokumentet verkar det finnas en del punkter som pekar på att arbeta med tidningar kan vara ett bra sätt att uppnå vissa av de mål som definieras i Lpf 94. Vi kan bland annat läsa att ett av målen är att ”... skolan skall ge eleverna möjlighet att få överblick och sammanhang”. Christine anser att hennes elever får ”... verklighetsförankring” genom arbetet med tidningar. Eleverna får helt enkelt en bild av hur vårt samhälle fungerar i praktiken, vilket är ett av målen som poängteras starkt i Lpf 94. Här kan man även läsa att elever skall få god träning i ”Att tänka kritiskt, att granska fakta och förhållanden och att inse konsekvenserna av olika alternativ...”. Christine svarade på frågan varför hon arbetar med tidningar i sin undervisning är därför att det leder till att eleverna får träning i kritisk granskning. Även Frans menar att hans elever får träning i ”... kritiskt och kreativt tänkande”. Detta tas även upp i kursplanen för Svenska A på gymnasienivå där vi kan läsa att genom språket ”... sker kommunikation med andra och genom läsning och eget skrivande tillägnar sig eleverna nya begrepp och lär sig att se sammanhang, tänka logiskt, granska kritiskt och värdera”. Just förmågan att värdera, menar Frans, att eleverna får träning igenom att arbeta med tidningar. Frans säger också att hans elever får ”... träning i empati”, vilket vi anser är en typ av värdering. Christine säger att hennes elever får ”... chans till etiska diskussioner”. Dessa diskussioner bör vara ett utmärkt tillfälle för eleverna att öva sin förmåga att värdera, anser vi. Berit som undervisar SFI-elever menar att arbetet med tidningar föder ”... samarbete mellan elever vilket i sin tur innebär naturlig kommunikation på det nya språket”. Här uppfylls alltså ett av de mål som specificeras i läroplanen för Svenska A på gymnasienivå, nämligen det faktum att språket skall leda till kommunikation med andra. Just språk och kommunikation är, ur ett sociokulturellt perspektiv, centralt och grundläggande i läroprocessen. De diskussioner och det samarbete lärarna ger som exempel på effekter av arbetet med tidningar är en förutsättning för att eleverna ska kunna interagera och dela med sig av sin

distribuerade kunskap. Genom diskussioner skapas en dialog där flera kan delta och en större, bredare förståelse som främjar internalisering av lärostoffet blir resultatet. Längre fram i läroplanen för Svenska A kan vi läsa att ”Genom språket bildas kunskap och genom språket görs kunskap synlig och hanterbar. Förmågan att reflektera över, förstå, värdera och ta ställning till företeelser i omvärlden växer”. De flesta av de tillfrågade lärarna verkar vara överens om att dessa mål kan uppnås genom deras arbete med tidningar. Berits elevers kunskap yttrar sig i den formen att de kommunicerar på sitt nya språk. Frans pekar på det faktum att tidningen fungerar som ett språkstöd för hans elever. Eva menar att hennes elever lär sig ”Att kunna hitta i tidningen, vara bekant med mediet är en kunskap som är viktig i helheten för eleverna”. Även Doris har en kunskapsaspekt i synen på sitt arbete när hon säger att hon låter eleverna arbeta med tidningar därför att ”... våra elever jobbar så mycket med datorer och inte läser dagstidningar i tillräcklig utsträckning. De förlitar sig så mycket på datorerna...”. Hennes elever får alltså även kunskap om ett, för dem, nytt medium.

Hur jobbar man med tidningar?

På det praktiska planet verkar det som om de intervjuade lärarna i mångt och mycket lyckas omsätta sina tankar i handling. Allan beskriver att man i ämnet samhällskunskap använt sig av tidningar när man diskuterat det förestående valet 2006 vilket tyder på att han eftersträvar aktualitet och autenticitet. Att han dessutom i undervisningen låter eleverna jämföra urval och behandling av nyheter i olika media under samma dag indikerar att Allan eftersträvar ett arbetssätt där eleverna i hög grad är deltagande. Det finns då stora möjligheter att eleverna genom språk/dialog och interaktion kan dela med sig av sin distribuerade kunskap, och denna medieras på två sätt, genom eleverna själva och genom de studerade medierna. Genom att låta elever jämföra nyheter ifrån olika medier på detta sätt verkar även Allan eftersträva att låta eleverna få träning i att tänka kritiskt, att granska fakta och förhållanden och att inse konsekvenserna av olika alternativ, allt enligt målen i Lpf 94. Genom att Allan väljer att låta eleverna jämföra olika typer av nyhetsbevakning kan det tänkas att han tillhandahåller en möjlighet för eleverna att få ”... överblick och sammanhang”, även detta enligt Lpf 94. Att Allan dessutom hellre arbetar med eget material än färdigt TiS-material kan ses som ett tecken på egna pedagogiska idéer och drivkrafter. Chansen blir större att tidningen, med Arnolds-Granlunds och Klockars ord, blir manus i undervisningen och inte bara reduceras till rekvisita.

Berit i sin tur beskriver att hon i sin SFI-undervisning ”... utgår från tidningen och konstruerar frågorna utifrån vad som är aktuellt i gruppen, med hänsyn till tema, grammatik och ordkunskap.” Detta kan tas till intäkt för att Berit är väl medveten om elevernas närmaste utvecklingszon. Hon väger in vad eleverna kan tänkas ha med sig sen tidigare och vilken kunskaps- och medvetandenivå de har uppnått och försöker konstruera uppgifter utifrån detta. Det faktum att hon utgår ifrån vad som är aktuellt i gruppen för tillfället tyder på att hon verkar vara överens med det som Säljö säger om att betona vikten av ”kontexten”: Han menar att vi förstår ett fenomen, eller en händelse i det sammanhang vi befinner oss i. Detta tar även Åkerblom upp. Han menar att det är viktigt att i läsinläringen använda sig av texter som anknyter till elevernas egna erfarenheter. Detta borde Berit uppnå i och med att hennes elever också är samhällsmedborgare. I och med att eleverna är äldre och nybörjare inom det svenska språket är vi av åsikten att tidningen med fördel kan användas vid

språkinlärning i och med att den ger en inblick i och har en koppling till det omgivande samhället. Berit använder sig även av annonser i sin undervisning, vilket kan ses om en variant på det som Åkerblom kallar för ”ordbilder”. Han säger att eleverna i det första stadiet av sin läsutveckling uppfattar och identifierar ord på ungefär samma sätt som de känner igen bilder av olika slag i sin omgivning. Chanserna är goda att eleverna har någon relation till de bilder eller ord som representeras i annonserna och detta bör, enligt Åkerblom, öka deras chanser att lära sig dessa ord. Även om Berits elever är äldre och har erfarenhet av tidigare skolgång befinner de sig trots allt i det första stadiet av utveckling när det gäller det svenska språket. Berit visar, likt Allan, självständighet gentemot TiS i det att hon utgår från sina egna idéer och detta tyder på att hon är en aktiv pedagog. Att hon dessutom beskriver sina mål med undervisningen som att ”... eleverna ska arbeta tillsammans, gärna med någon som inte har samma modersmål, för att få igång en kommunikation.” och ”... eleverna ska få en inblick i det svenska samhället” tyder på att hon sätter elevernas kommunikation och delaktighet i centrum för lärandet och därmed, för att använda Arnolds-Granlund och Klockars termer, fungerar som en regissör i klassrummet.

I Christines femteklass har man gjort en egen klasstidning. Först har man jobbat med nyheter och en dagstidnings innehåll samt även gjort ett studiebesök på lokaltidningen för att få en inblick i redaktionens arbete. På så sätt har tidningen satts i ett sammanhang som eleverna känner igen och som gör det tydligare och mer meningsfullt för dem själva att skapa en tidning. Detta är också ett sätt att jobba tillsammans där det finns chans att elevernas distribuerade kunskap genom social interaktion och dialog kan internaliseras av fler elever. Medieringen sker här genom elever, tidningar och i själva tidningsskapandet. Genom att låta sina elever besöka en redaktion innan de började sitt arbete med den egna tidningen får också eleverna en möjlighet att se samband. Enligt Lpf 94 skall ”Skolan ge eleverna möjlighet att få överblick och sammanhang”. Dessa möjligheter tillhandahåller Christine när det gäller detta moment i hennes undervisning. När eleverna sedan skall framställa sin egen tidning får de även möjlighet att granska fakta och förståelse för hur nyhetsrapportering går till, allt enligt Lpf 94. Denna inblick i hur en redaktion arbetar och hur nyhetsrapportering fungerar i verkligheten borde då också leda till ett kritiskt sätt att tänka i fortsättningen och detta är som bekant även det ett av målen i detta styrdokument. Christine beskriver att hon arbetar både utifrån TiS-material och med idéer hon får genom Internet och biblioteket. Genom hennes arbetssätt och hennes uttalade anledningar ”... verklighetsförankring, chans till etiska diskussioner och kritisk granskning...” framstår det dock som att hon har goda pedagogiska avsikter med detta och därmed kan klassificeras som regissör.

I Doris undervisning har tidningen använts som diskussionsunderlag i aktuella frågor och, kanske främst, som ett medel för textgranskning och -värdering. Eleverna har letat synonymer, felstavningar och särskrivningar. På detta sätt jobbar Doris aktivt och medvetet med språket. Doris visar också, till skillnad från de andra lärarna, stor medvetenhet om att ungdomars tidningsvanor, och den statistik som visas i figur 1 på s. 4, i det att hon uttryckligen anger som skäl att eleverna ”... jobbar så mycket med datorer och inte läser dagstidningar i tillräcklig utsträckning.” Däremot skulle man kunna argumentera för att Doris inte verkar ha lika starka teoretiska eller pedagogiska ansatser i sitt tidningsanvändande som de andra lärarna då tidningarna, snävt sagt, används som vilken textmassa som helst. Hon verkar trots detta låta eleverna få

övning i att få överblick och sammanhang i och med att hon använder sig av övningar som går ut på att de skall leta efter ord som de känner igen från övningarna. Hon låter även eleverna få öva sig i att värdera, både sina egna och andras arbete, genom sitt undervisningssätt: ”De letade också efter särskrivningar och felstavningar för att lära sig att granska texter och inse att det är lättare att se andras fel än sina egna”. Här får eleverna övning i att både granska, tänka kritiskt och värdera. Detta är mål som uppfylls väl enligt Lpf 94. Eleverna får dessutom läsa varandras texter och ge konstruktiv kritik och detta kan anses vara ett utmärkt sätt att ge eleverna ännu en övning i värdering. Doris uppger att hon mest jobbat utifrån egna idéer och då dessa inte tycks ha full förankring i pedagogiska teorier ligger det nära till hands att påstå att hon är den av de intervjuade lärarna som i störst utsträckning använder tidningar som rekvisita, *inte* manus, i sin undervisning. Tidningen används och diskuteras och texterna granskas men någon uttalad kontext eller avsikt saknas. Som en möjlig förklaring till detta skulle dock kunna anges att Doris inte varit lärare särskilt länge och inte heller fått någon utbildning av TiS.

Som speciallärare beskriver Eva att tidningen dels kan användas i flera ämnen och framför allt är viktig för hennes elevers möjlighet att ”bli vuxna” och få en helhet. Detta tyder på att tidningen och undervisningen situeras i elevernas värld. De får på ett varierat sätt både bekanta sig med mediet och nå kunskap om det omgivande samhället. Då vi själva inte har någon erfarenhet av specialpedagogik har vi svårt att uttala oss om diskussioner och andra interagerande aktiviteter är vanligt förekommande, så huruvida distribuerat lärande kan ske vågar vi inte svara på. Då det senaste projektet dock beskrivs som ”... att lära nya elever hitta i tidningen”, antar vi att lärandet sker socialt och medieras och därefter internaliseras genom de olika elevernas erfarenheter. I och med att Eva även låter eleverna söka information efter eget intresse lyckas hon att placera lärandet i en ”kontext” och knyta an till deras erfarenheter, enligt Säljö och Åkerblom. Hon låter även eleverna att söka information i inte enbart tidningen utan även i kartböcker, lexikon och på Internet. Detta ger då eleverna möjlighet att granska fakta och förhoppningsvis få en överblick och se samband, enligt målen i Lpf 94. Genom att låta eleverna kombinera sitt sökande av information med andra medier uppkommer även ett tillfälle att få ta del av olika sorters kunskap, som också nämns i Lpf 94. Hennes arbete med att lära eleverna hur en tidning är uppbyggd leder förhoppningsvis till en överblick och en möjlighet att se samband, vilket i sin tur kan leda till ett mer kritiskt och vetenskapligt sätt att tänka. Eva använder sig till stor del av TiS tjänster men verkar ändå använda sig av tidningar på ett, för hennes undervisning, välmotiverat och genomtänkt sätt – en typisk regissör med tidningen som manus.

För Frans del verkar användandet av tidningar i undervisningen vara välmotiverat och grundligt underbyggt. Skälen han redovisar – språkstöd, medvetenhet om samhället, kritiskt och kreativt tänkande med mera – är väl integrerade med arbetsmetoderna. Att eleverna får diskutera, aktivt använda sig av språket och sätta saker i sitt sammanhang betyder att han ur ett sociokulturellt perspektiv genom en språklig dialog låter elevernas distribuerade kunskap genom ord och bild medieras i ett socialt sammanhang som främjar internalisering. Ett intersubjektivt rum där tidningen fullt ut är en naturlig del av undervisningen har skapats. Frans lyckas även inkludera de moment vi tagit upp tidigare i texten när det gäller målen i Lpf 94. Han berättar att han med de yngre barnen brukar diskutera bilder och de känslor de väcker. Detta kan kopplas till Åkerbloms behandling av ordbilder och det faktum att de även får övning

i att värdera, enligt Lpf 94. Eleverna får även förklara ord och hitta synonymer, vilket innebär att de får övning att se samband och kommunicera olika sorters kunskap med varandra. Anledningen till att Frans jobbar på detta sätt är, enligt honom, för att: "... ge eleverna en medvetenhet om hur olika företeelser i samhället fungerade". Här får de då en möjlighet till överblick som i sin tur kan leda till en insikt i hur det är att "... verka i samhället" (Lpf 94). Han låter även eleverna att skriva själv kring artiklarna och kursplanen för Svenska A på gymnasienivå kan vi som bekant läsa följande: "... genom läsning och eget skrivande tillägnar sig eleverna nya begrepp och lär sig att se sammanhang, tänka logiskt, granska kritiskt och värdera". Frans är även väl medveten om vikten att skapa en förförståelse för eleverna innan de går igenom en text. Han berättar att han skriver ordlistor till de här artiklarna innan lektionen som eleverna får gå igenom ett par gånger. Reichenberg skriver följande om detta: "Det är viktigt att läraren fungerar som ett stöd för eleverna och det måste de försöka vara genom att skapa en förförståelse för eleverna under denna del av läsinläringen" (s.77). Frans ger även eleverna möjlighet att få diskutera etiska dilemman till exempel aktiv dödshjälp. Han säger följande: "Ofta handlade det om att sätta sig in i andra personers situation...". Genom att föra in detta moment i sin undervisning skapar en möjlighet för eleverna att öva sin förmåga att värdera och i allra högsta grad känna empati. Frans utnyttjar tidningens potential som manus på ett professionellt, fantasifullt och pedagogiskt välgrundat sätt och får därmed ses som urtypen för en regissör.

Kopplingar till styrdokumentet

Som vi nämnde i våra resultat hade de tillfrågade lärarna olika svar på frågan om de kunde koppla sitt användande av tidningar i undervisningen till styrdokument. Christine, Doris och Eva gör tydliga kopplingar till läroplanerna. Det är dock omöjligt för oss att avgöra om de var medvetna om dessa kopplingar innan de blev tillfrågade eller om detta är något som de slagit upp i läroplanen för att besvara denna fråga. Allan, Berit och Frans verkar dock inte ha utgått ifrån styrdokument som stöd för sitt användande av tidningar i sin undervisning. Slående är dock att samtliga lärare, i större eller mindre utsträckning, medvetet eller omedvetet, arbetar med tidningar på ett sätt som har stöd i olika styrdokument. Vi har redovisat detta i avsnittet innan. Allan besvarade denna fråga med "Vet ej." men vi tycker att det värt att nämna att det finns, trots en omedvetenhet hos honom, klara kopplingar i Lpf 94. Berits arbetssätt har inga lika tydliga kopplingar men hennes arbetssätt har desto starkare pedagogiska grunder, som vi nämnde tidigare. Frans har tagit fasta på läroplanens portalparagraf som behandlar alla människors lika värde, värnandet om miljön och att eleverna skall utvecklas till fungerande samhällsmedborgare. Hans undervisningssätt har många fler kopplingar än så, som vi nämnde i föregående avsnitt. Om Frans själv är medveten om detta kan vi dock inte svara på. Klart är dock att han har goda belägg i styrdokumentet för att bedriva undervisning på det sätt han gör. Christine nämner några exempel inom läroplanen för Svenska, dock inte de som vi fann stämde in på hennes undervisningssätt. Doris redovisar två kursmål ur läroplanen för Svenska A som stämmer väl överens med hennes sätt att bedriva undervisning med hjälp av tidningar. Som ett kursmål nämner hon att eleverna skall kunna tillgodogöra sig det väsentliga i en text och detta tycker vi att hon omsätter i praktiken därför att eleverna tycks jobba väldigt aktivt med de texter de läser. De får leta synonymer, de lär sig granska texter, läser varandras texter och får ge konstruktiv kritik. Detta stämmer också väl överens med det angivna kursmålet att eleverna skall kunna formulera egna

tankar och iakttagelser och göra egna bedömningar vid läsning. Den lärare som gör de tydligaste kopplingarna till styrdokumentet är Eva. Kursplanerna för Gymnasiesärskolans individuella program sätter ett berikande vuxenliv, inte skolframgång, i fokus. Detta uttrycks i kursplanerna exempelvis så som att eleverna skall utveckla sin förmåga att ta del av nyhetsmedia, samt utveckla sin förmåga att utnyttja olika möjligheter för att hämta information och att kritiskt granska olika källor och budskap. Detta, anser vi, verkar Eva förmedla i sitt sätt att bedriva undervisning. Hon har starka pedagogiska grunder och verkar jobba efter läroplanens mål på ett välgrundat sätt.

Läsutveckling

När det gäller läsutveckling skulle man kunna förvänta sig en rad olika perspektiv beroende på de intervjuade lärarnas skiftande ämnes- och årskursinriktningar. Eva, som är särskollärare, lägger tonvikten vid läsinlärning och att den underlättas "... när elever får välja text som är motiverande och relevant för dem...". Detta kan ur ett sociokulturellt perspektiv ses som att eleverna själva knyter an till det språk de behärskar och att de därmed själva situerar sig i den zon för möjlig utveckling där de har störst chans att internalisera den kunskap som medieras genom tidningen. Som Eva beskriver det: "En kille som är intresserad av traktorer letar efter bilder på traktorer i tidningen. Han vill också gärna veta vad som står under bilden och är då motiverad att försöka läsa". Detta kan även kopplas till Åkerbloms begrepp om ordbilder, där eleven lär sig känna igen och förstå vad orden betyder med hjälp av ett känt sammanhang eller med en känd omgivning. Det går även att koppla till Säljös begrepp om att skapa en kontext för eleven. Begreppen ordbilder, kontext och situerat lärande beskriver även väl processen där Berits elever lär sig stava, uttala och förstå svenska ord genom att studera annonser. De placerar sig därmed också i sin egen närmaste utvecklingszon. Frans uttrycker hur han själv blir förvånad över de goda läsinlärningsresultaten och poängterar att de lässvagaste eleverna var de mest engagerade och framgångsrika. Kanske är detta fenomen en indikation på att så kallade svaga elever har svårare än sina klasskamrater att hitta en kontext i vanliga läromedel. De kanske behöver en mer uppenbar omvärldsförankring – ett tydligare situerat lärande – och att detta faktiskt uppnås med tidningars hjälp. Tidningar där de upptäcker att språket kan användas till att beskriva och förklara saker de själva är intresserade av och har kunskap om. Företeelser som är mer tydligt kopplade till deras egen zon för möjlig utveckling än en skolbokstext. Kanske är det också så att det är möjligheten att diskutera i klassen, och därmed genom dialog göra den distribuerade kunskapen tillgänglig i en social interaktion, som underlättar dessa "svagare" elevers eget kunskapskapande. Christine, som är mentor/klasslärare för en årskurs fem, menar att betydelsen för hennes elever främst visar sig i ordförståelse och kunskap om informationssökning och förmågan att förstå andras åsikter och uttrycka egna. Detta kan ses som att eleverna aktivt använder språket för att skapa egna kontexter som underlättar internalisering/inlärning. Även Allan, som undervisar äldre Grundvux-elever i Samhällskunskap, pekar på hur språket kan berikas. Detta trots att han inte är språklärare. Han säger att genom att arbeta med tidningar förbättrar eleverna förmågan att tillgodogöra sig olika "språk". Han syftar då på att nyhetsjournalister har en typ av språk, kultursidorna har ett annat och så vidare. Detta kan kopplas till Lpf 94 och avsnittet som har rubriken "Kunskap och lärande". Där kan vi läsa att kunskap inte är något entydigt begrepp och att den kommer till uttryck i olika former: "Undervisningen får inte ensidigt betona den ena eller andra kunskapsformen". Om

man applicerar detta på elevernas läsutveckling anser vi att eleverna i detta fall får träning i olika typer av ”språk”, vilket i sig är olika kunskapsformer.

Anmärkningsvärt är att Doris, som är svensklärare, inte kan ge några konkreta exempel på hur tidningen kan ha betydelse för elevernas läsutveckling. Kanske kan detta dock bero på att frågan för hennes del är felformulerad alternativt feltolkad och ej kan appliceras på hennes gymnasieelever som rimligtvis redan kan tänkas kunna läsa. Någon tydlig läsinlärning (om frågan nu tolkats som att den handlar om just detta) kan därför inte sägas ske.

Demokratiförståelse

Demokratiförståelse är ett område där samtliga lärare ser att undervisningen och lärandesituationen kan berikas av tidningsläsning. De flesta understryker tidningens autenticitet och kopplar detta till att den därmed är ett lämpligt diskussionsunderlag. Detta lärandeområde kan därmed anses ha stora möjligheter vad det gäller att skapa ett situerat lärande i en social miljö där eleverna genom språket och i dialog delar med sig av sin distribuerade kunskap. Ett tillvägagångssätt som främjar den enskilde elevens internalisering. Ett exempel på det ger SFI-läraren Berit som menar att tidningen i skolan har ”... en stor betydelse eftersom det kontinuerliga läsandet ger många exempel på den svenska demokratin. Den väcker ofta frågor hos eleverna som ger många intressanta diskussioner”. Detta borde även ge eleverna möjlighet att värdera det som sker i omvärlden, enligt kursplanen för Svenska A på gymnasienivå.

Samhällsförståelse

Även vad gäller samhällsförståelse verkar de intervjuade lärarna se potential att situera tidning och skola i det omgivande samhället för att uppnå förståelse och kunskapsskapande. Eva menar att tidningen är en del av en helhet vad gäller påverkan av samhället och att den kan användas för att bredda och förtydliga olika undervisningsområden. Detta ger hennes särskoleelever ökade möjligheter att ta del av samhället. Berit hävdar att ”Tidningen kan ge fler synvinklar på samhället än vad en lärare kan”. Kort sagt, tidningen placerar lärandet i en kontext som innefattar samhället/omvärlden och ger eleverna möjlighet att få en överblick och se samband.

Hur jobbar eleverna?

För elevernas del upplever lärarna det som att användandet av tidningar i undervisningen ger en viss samhällsmedvetenhet och insikt i att skolan ej är en isolerad värld. Detta skulle alltså tyda på att situerandet av tidningen i en samhällskontext har lyckats. Tidningens aktualitet anges också som ett skäl till att den medvetandegör eleverna lättare än läroböcker. Eva uttrycker också att man inte kan ”... lära sig vad tidningen används till genom att läsa om det eller prata om det, det måste praktiseras” vilket tyder på att tidningen anses vara ett läromedel som uppmuntrar till dialoger och diskussioner genom vilka kunskap (elevernas distribuerade och tidningens innehåll) medieras och internaliseras. Detta citat går även att koppla till Lpf 94 där det specificeras att kunskap kommer till uttryck i olika former. Evas elever får på detta sätt övning i olika kunskapsformer. Dels får de kunskap genom tidningen, dels kunskap om tidningen.

Inom detta område sammanfaller lärarnas iakttagelser med de som Arnolds-Granlund och Klockars gör i sin studie *Någon slags bok som man lär sig genom – tankar om*

dagstidningar och lärande. Studien påvisar att eleverna genom tidningsläsande lär, såväl personligt, privat som professionellt och att detta sker genom att eleverna lär sig hämta information (professionellt), de lär sig handlingsmönster (privat) och att de börjar reflektera över texters innehåll (personligt). Angående huruvida eleverna jobbar annorlunda med tidningar än med traditionella läromedel har lärarna svarat att så är fallet och hänvisat till att tidningen kommer i en ny, uppdaterad upplaga varje dag. Det vi avsåg med frågan var dock att utröna om elevernas arbetssätt och -metoder skiljde sig från hur de vanligtvis arbetar. Då vi anser att vi inte fått relevanta svar på vad vi frågat avstår vi ifrån att diskutera denna fråga/aspekt.

Bedömning och värdering av elevernas arbete

När det gäller frågan om lärarna tycker att det är svårare att bedöma och värdera elevernas arbete med tidningar och TiS-material än arbete med traditionella läromedel är lärarna (frånsett ett ”vet ej”-svar) överens om att så ej är fallet. Frans motiverar detta med att ”... elevernas engagemang ofta har varit större när vi har arbetat med tidningar/media och de har därför kunnat utnyttja sin potential bättre”. Detta ligger, ur ett sociokulturellt perspektiv, i linje med vad Frans uppgett tidigare när han beskrivit hur eleverna aktivt deltagit i undervisningen med tidningar.

Slutsats

Syftet med denna undersökning var att avgöra vad det kan finnas för pedagogiska fördelar med att använda tidningar i undervisningen och på det hela taget verkar det som om att lärarnas skäl till att använda tidningar i sin undervisning ligger mycket nära det som tidningsutgivarna och de i B-uppsatsen intervjuade TiS-konsulenterna själva ser som de stora fördelarna.

De av lärarna angivna fördelarna är att tidningen är aktuell och autentisk och ger eleverna chansen att genom reflektioner och egna ställningstaganden utveckla sin omvärldsuppfattning. Ur ett sociokulturellt perspektiv ser tidningar också ut att ha vissa fördelar gentemot traditionella läromedel. De tillfrågade lärarna använder sig oftast av tidningarna som diskussionsmaterial. Detta öppnar upp för ett situerat lärande där eleverna genom dialog och språk användning kan dela med sig av sin distribuerade kunskap. Eleverna blir därmed mer delaktiga i klassrummet, och de och tidningarna blir därmed två nya kanaler genom vilka kunskap kan medieras. Vi anser oss dock inte kunna ha påvisat att undervisning med tidningar skulle underlätta en koppling till elevernas zon för möjlig utveckling eller skapandet av ett intersubjektivt rum, som vi tog upp i vår diskussion. Vi tycker dock att det finns goda pedagogiska grunder för att använda sig av tidningar i undervisningen. Läraren har möjlighet att utgå ifrån elevernas egna intressen och skapa en kontext för lärandet med hjälp av ordbilder som kan underlätta elevernas läsutveckling. Vi anser även att det finns klara förankringar i styrdokumentet och mål som kan uppnås genom att bedriva undervisning där eleverna får använda sig av tidningar. Det finns goda möjligheter för eleverna att öva sin förmåga att se samband, få överblick och förståelse som i sin tur kan leda till ett mer vetenskapligt och kritiskt sätt att tänka. Även möjligheterna till att få öva sin empati och förståelse för andra genom diskussion är goda. Det finns även anledningar att tro att eleverna får öva sin förmåga att värdera genom detta arbetssätt. Detta, tror vi, är en utmärkt start på lärarens mål att förbereda eleverna för att ”arbeta och verka i samhället”, som det står formulerat i Lpf 94.

Bilaga A: Måldokument för Tidningen i Skolan

Mål

Tidningen i Skolans huvuduppgift är att *skapa* goda tidningsvanor hos unga, därför att:

- dagens ungdom är en *väsentlig* marknad för tidningarna
- aktiva och kritiska tidningsläsare får ökad möjlighet *att delta* i samhälls- debatten och -utvecklingen, vilket är av avgörande betydelse för vår demokrati.

Målgrupper

Elever i grundskola och på gymnasium, lärare, lärarstuderande, lärarutbildare, skolledare och andra beslutsfattare inom skol- och utbildningsväsendet.

Verksamhetsområden.

TiS ska:

- följa utvecklingen inom skolan och på tidningarna.
- verka för att dagstidningarna används i skolan och utveckla pedagogiska former för detta.
- påverka skolpolitiker och andra beslutsfattare för att skapa goda förutsättningar för mediekunskap i skolan.
- marknadsföra TiS.
- arrangera intern och extern utbildning.
- producera material för verksamheten.
- samordna verksamheten i landet
- samordna verksamheten med andra verksamheter inom Tidningsutgivarna och upprätthålla internationella kontakter.
- ansvara för utformning av ramar för hur varumärket TiS får användas samt i kommittén för TiS diskutera åtgärder där dessa inte efterlevs.

TiS-kommittén 2000-05-17

Bilaga B: Intervjuguide

1. Bakgrundsfrågor

Vilket årtionde är du född?:

Kön?:

Utbildning?:

Tidigare yrken?:

Nuvarande yrke?:

Vilket år tog du din lärarexamen?:

2. Några frågor ur ett praktiskt lärarperspektiv

Hur kom du i kontakt med TiS?

Hur arbetar du med medier/TiS-material i din undervisning?

Kan du beskriva ert senaste projekt?

Använder du material från TiS eller utgår du ifrån eget material?

Samarbetar du med TiS-konsumenten eller jobbar du utifrån egna idéer?

3. Några frågor ur ett teoretiskt lärarperspektiv

Varför jobbar du med medier/TiS-material i undervisningen?

Finns det stöd i kurs-/läroplaner för användandet av medier/TiS-material i undervisningen? I så fall, kan du ge något/några exempel?

Kan tidningen ha en betydelse för elevernas läsutveckling? I så fall hur? Har du upplevt detta i något fall?

Har tidningen en betydelse för elevernas demokratiförståelse? I så fall hur? Har du upplevt detta i något fall?

Har tidningen en betydelse för elevernas förståelse av samhället? I så fall hur? Har du upplevt detta i något fall?

4. Några frågor om eleverna

Kan man se några konkreta effekter hos eleverna efter att ha jobbat med medier/TiS-material jämfört med efter att ha jobbat med traditionella läromedel? I så fall, kan du ge något/några exempel?

Jobbar eleverna annorlunda med medier/TiS-material än med traditionella läromedel?

Är det svårare att bedöma och värdera elevernas arbete med medier/TiS-material än arbete med traditionella läromedel?

5. Avslutningsvis

Finns det något som du vill tillägga?

Referenser

Andersson, Fredrik, Gemfeldt, Anna & Pålsson, David (2005). *Vad gör tidningen i skolan?* (B-uppsats inom LAU250 höstterminen -05, 5 poäng)
Göteborg: Göteborgs Universitet

Arnolds-Granlund, Sol-Britt & Klockars, Camilla (2003). *" Någon slags bok som man lär sig genom ": tankar om dagstidningar och lärande*. Vasa: Pedagogiska fakulteten.

Arnolds-Granlund, Sol-Britt & Klockars, Camilla (2004). *Spelet om lärande - dagstidningen som manus eller rekvisita*. Vasa: Pedagogiska fakulteten.

Dysthe, Olga (red.) (2003). *Dialog, samspel och lärande*. Lund: Studentlitteratur.

Esaiasson, Peter, Gilljam, Mikael, Oscarsson, Henrik & Wängnerud, Lena (2003). *Metodpraktikan – konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Stockholm: Norstedts juridik AB

HSFR Etikregler. Hämtat 7 december 2006, från
<http://www.stingerfonden.org/documents/hsetikregler.pdf>

Nordicom-Sverige (2005). *Mediebarometer 2004*. Göteborg: Göteborgs Universitet

Patel, Runa och Davidsson, Bo (1994). *Forskningsmetodikens grunder*.
Lund: Studentlitteratur

Reichenberg, Monica (2005). *Gymnasieelever samtalar kring facktexter: en studie av textsamtal med goda och svaga läsare*. Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis

Skolverket. Hämtat 19 januari 2007, från
<http://www.skolverket.se/sb/d/618.htm>

Svenska pressföreningen i Finland. Hämtat 5 december 2006, från
<http://www.pressforeningen.com/klassen/undervisning.htm>

Säljö, Roger (2000). *Lärande i praktiken – ett sociokulturellt perspektiv*.
Stockholm: Bokförlaget Prisma

Utbildningsdepartementet (1994). *Läroplaner för det obligatoriska skolväsendet och de frivilliga skolformerna. Lpo 94 och Lpf 94*. Stockholm: Utbildningsdepartementet

Wadbring, Ingela (1999). "Metro på spåren." s.145-159 i *Ljusnande framtid: SOM-undersökningen 1998*, Sören Holmberg och Lennart Weibull red.
Göteborg: Göteborgs Universitet

Wadbring, Ingela (2003). *En tidning i tiden. Metro och den svenska dagstidningsmarknaden*. Göteborg: Göteborgs Universitet

Åkerblom, Hans (1988). *Läsinlärning: från teori till praktik: en introduktion*.
Stockholm: Almqvist & Wiksell läromedel